

PULSUL GEOSTRATEGIC

PUBLICAȚIE BILINGVĂ DE ANALIZĂ GEOPOLITICĂ

Moto: „Opiniile sunt libere, dar nu și obligatorii” I. L. Caragiale

Legătura transatlantică - relevanță actuală și de perspectivă.

Rolul Alianței Nord-Atlantice în apărarea europeană

**Viitorul NATO: adaptabilitatea și abilitatea
de a transforma crizele în oportunități**

Transnistria: „Înghețarea”, răul mai mic

O nouă abordare pentru Serbia și Kosovo

I. EDITORIAL

- 3 Din partea editorului
- **Constantin IACOBÎȚĂ**

II. SECURITATEA EURO-ATLANTICĂ

- 5 Legătura transatlantică – relevanță actuală și de perspectivă. Rolul Alianței Nord-Atlantice în apărarea europeană

- **Gheorghe SAVU**

- 11 Viitorul NATO: adaptabilitatea și abilitatea de a transforma crizele în oportunități

- **Andreea STOIAN KARADELI**

- 15 Relevanța Forumului de securitate Black Sea and Balkans Security Forum 2019 pentru teme actuale din do-

meniul securității - Mobilitatea militară

- **Gabriel RILLA**

III. REGIUNILE MAREA NEAGRĂ – MAREA MEDITERANĂ

- 17 Transnistria: „Înghețarea”, răul mai mic

- **Vladimir SOCOR**

- 25 O nouă abordare pentru Serbia și Kosovo

- **Ben HODGES**

- 28 Mediterana orientală: Turcia între hidrocarburile cipriote și rachetele rusești S-400

- **Dumitru CHICAN**

- 31 Turcia. La răscrucea problemelor orientului și occidentului

- **Costin UNGUREANU**

IV. SITUAȚIA INTERNAȚIONALĂ

- 39 Statele Unite - Iran: nici pace, nici război

- **Reza SHAHRESTANI**

- 42 Remember: „războiul de șase zile”

- **Dumitru CHICAN**

- 44 O nouă strategie siriană a SUA?

- **Dumitru CHICAN**

- 47 „De la pace la prosperitate”, via Bahrain

- **Dumitru CHICAN**

- 50 Vara economică: lumea, de la un „G” la altul

- **Dinu COSTESCU**

- 52 Malaysia –o nouă criză la orizont?

- **Murray HUNTER**

Motto: „Opiniile sunt libere, dar nu și obligatorii”—I.L.Caragiale

EDITORIAL**Din partea editorului**

Constantin IACOBÎĂ

În perioada 12-14 iunie 2019 a avut loc, la Mamaia (Constanța, România), „Black Sea and Balkans Security Forum”, un eveniment deja devenit tradiție.

Cea de-a treia ediție a dezbaterilor pe tema securității găzduite de România a avut loc într-un context regional de securitate predeterminat de anexarea ilegală și militarizarea Crimeii de către Rusia, careia i-a urmat un comportament rusesc agresiv în Marea Neagră (cel mai recent, incidentul Kerçi din noiembrie 2018).

Una din liniile definitorii ale forumului, expusă de majoritatea vorbitorilor și susținută unanim, a fost importanța unității la nivel regional în abordarea securității – din perspectivele națională, a flancului estic al NATO, europeană și transatlantică/Aliață.

Dificultatea ajungerii la unitate deplină a fost evidentă, din perspectiva participantului în calitate de observator, iar lista motivelor a inclus, printre altele, decizia Turciei de a achiziționa și opera sisteme S-400 produse de Rusia.

Pe de altă parte, contextul în care a avut loc ediția din acest an a forumului de la Mamaia a fost întregit și, mai ales, echilibrat de un eveniment cu o semnificație deosebită pentru securitatea spațiului Euro-Atlantic în general și a regiunii Mării Negre în special. Este vorba despre cea de-a 70-a aniversare a NATO, prin Ministeriala de Externe care a avut loc în capitala SUA, în perioada 3-4 aprilie 2019.

Evenimentul a produs, astfel, două rezultate importante:

- În Declarația cu ocazia celei de a 70-a aniversări a NATO, emisă de miniștrii de externe (ai țărilor membre NATO), au fost reafirmate legătura transatlantică durabilă dintre

Europa și America de Nord și angajamentul de nezduncinat exprimat în Articolul 5 al Tratatului de la Washington, anume că „un atac împotriva unuia din Aliați va fi considerat un atac împotriva tuturor”. Totodată, situația de securitate curentă este descrisă drept imprevizibilă și provocatoare, având drept factori determinanți o Federație Rusă mai agresivă, o amenințare a terorismului persistentă în toate formele și manifestările de instabilitate, dincolo de granițele NATO, contribuind la o migrație neregulată și la amenințări cibernetice și hibride.

- Miniștrii de externe ai țărilor membre NATO au adoptat un pachet de măsuri destinat sporirii prezenței și intensificării activităților Aliate în Marea Neagră. Secretarul General Jens Stoltenberg a descris conținutul acestui pachet folosind formularea „mai multe exerciții de supraveghere și alte elemente considerate relevante pentru regiunea Mării Negre și cooperare cu partenerii Georgia și Ucraina”. Menționând două din componentele majore ale prezenței și activităților Aliate curente în regiune, anume brigada multinațională din România și misiunea de poliție aeriană, Secretarul General a subliniat că, prin acest pachet, NATO își sporește prezența în regiunea Mării Negre pe componenta navală.

Măsurile adoptate la Washington au evidențiat, la fel cum au evidențiat și dezbaterile forumului din 12-14 iunie 2019 în pofida unor diferențe de opinie, că la nivel Aliat a fost conștientizat pe deplin faptul că regiunea Mării Negre constituie o prioritate geostrategică pentru Rusia, iar obiectivul Moscovei este acela de a domina această regiune și de a „ține în șah” NATO. Au mai evidențiat unitatea la nivelul Alianței, precum și rolul de lider al SUA. Nu în ultimul rând, această unitate constituie un exemplu pentru regiune și oferă ocazia dezvoltării profilului regional și la nivel Aliat, al României.

Întâlnirea Miniștrilor de Externe NATO – 3-4 aprilie 2019, Washington DC, SUA <https://www.nato.int>

SECURITATEA EURO-ATLANTICĂ

Legătura transatlantică - relevanță actuală și de perspectivă

Partea a II-a, Rolul Alianței Nord-Atlantice în apărarea europeană

Conf. univ. dr. ing. Gheorghe SAVU²

Legătura transatlantică se manifestă în diverse forme și acoperă o varietate largă de domenii, cel mai important dintre acestea fiind cel al apărării comunității euroatlantice. Noțiunea de *legătură transatlantică*, devine plină de substanță odată cu semnarea Tratatului Nord-Atlantic³ (Washington, 4 aprilie 1949) prin Articolul 5 al acestuia: „Părțile convin că un atac armat împotriva uneia sau mai multora dintre ele, în Europa sau în America de Nord, va fi considerat un atac împotriva tuturor și, în consecință, sunt de acord ca, dacă are loc asemenea atac armat, fiecare dintre ele, în exercitarea dreptului la auto-apărare individual sau colectiv recunoscut prin Articolul 51 din Carta Națiunilor Unite, va sprijini Partea sau Părțile atacate prin efectuarea imediat, individual sau de comun acord cu celelalte Părți, a oricărei acțiuni pe care o consideră necesară, inclusiv folosirea forței armate, pentru restabilirea și menținerea securității zonei Nord-Atlantice.”

Deși în textul Tratatului Nord-Atlantic nu se face referire explicită la expresia *legătură transatlantică*, este evident faptul că misiunea de apărare colectivă „în Europa și America de Nord” nu ar putea fi îndeplinită de Alianța Nord-Atlantică decât în contextul acestei legături. Din acest punct de vedere, merită menționat faptul

că SUA asigură peste 70% din bugetul Alianței. În anul 2018 a cheltuit 35,8 miliarde dolari pentru securitatea Europei și are dislocați peste 65.000 de militari în Europa. Dacă luăm în considerare și cantitățile mari de tehnică și echipamente militare staționate în Europa, se poate afirma cu certitudine faptul că, prin implicarea Americii de Nord, legătura transatlantică are un rol decisiv în descurajarea și apărarea împotriva oricărei agresiuni militare asupra statelor europene aliate.

Legătura transatlantică a intrat inițial în vocabularul specialiștilor militari pentru a sublinia rolul biunivoc al relației America de Nord – Europa în apărarea colectivă a zonei Nord-Atlantice. În timp, deși expresia a rămas aceeași, semnificația și conținutul ei au devenit tot mai relevante pentru securitatea euroatlantică din cauza evoluției securității internaționale, a situației politice și militare de o parte și de alta a Atlanticului de Nord și, nu în ultimul rând, a naturii relațiilor NATO-UE și dintre SUA și statele europene membre NATO și/sau UE. În schimb, spațiul geografic de manifestare a legăturii transatlantice a suferit modificări semnificative. Dacă prin Tratatul Nord-Atlantic apărarea colectivă se referă la statele membre NATO din Europa și America de Nord, fără a se defini o arie geografică distinctă, ulterior Alianța Nord-Atlantică

1. Așa cum a fost menționat în articolul *Legătura transatlantică - relevanță actuală și de perspectivă* (Pulsul Geostrategic, nr. 274 din mai-iunie 2019), în acest al doilea articol, autorul continuă prezentarea legăturii transatlantice din perspectiva rolului NATO în apărarea Europei.

2. Autorul, fost cadru militar activ, a trecut în rezervă în anul 2017 cu gradul de general. Generalul (r) Gheorghe Savu a îndeplinit diferite funcții de conducere în cadrul informațiilor pentru apărare, ultimele dintre acestea fiind Șef al Direcției Informații Militare și Director general al Direcției Generale de Informații a Apărării. În perioada 2012-2017, a îndeplinit funcțiile de ministru consilier în cadrul Reprezentanței Permanente a României la UE și de Reprezentant Militar al României la NATO și UE. Din anul 2017, este profesor asociat la Universitatea Națională de Apărare, Academia Națională de Informații Mihai Viteazul, Colegiul Național de Apărare și Școala Națională de Studii Politice și Administrative, unde predă cursuri de securitate euroatlantică, leadership strategic, diplomația apărării, sistemul decizional al UE, management și decizie în conflictele politico-militare.

3. Tratatul Nord-Atlantic, <http://www.mae.ro/sites/default/files/file/pdf/TRATATUL%2520NORD-ATLANTIC.pdf>

abordează misiunile sale din perspectivă euroatlantică, *securitatea și apărarea euroatlantică* fiind expresii folosite în documentele oficiale ale Alianței.

Astfel, **Conceptul strategic al NATO pentru apărarea și securitatea membrilor Tratatului Nord-Atlantic⁴** adoptat în cadrul Summit-ului NATO de la Lisabona (19-20 noiembrie 2010), în articolul 3 semnificația și conținutul expresiilor *legătură transatlantică* și *zonă euroatlantică* sunt definite fără echivoc: „*Legăturile politice și militare dintre Europa și America de Nord se dezvoltă în NATO de la crearea Alianței în 1949; legătura transatlantică rămâne la fel de puternică și de importantă ca întotdeauna pentru prezervarea păcii și securității euroatlantice. Securitatea statelor membre din ambele părți ale Atlanticului rămâne indivizibilă. Vom continua să o apărăm împreună, pe baza solidarității, scopurilor comune și împărțirea echitabilă a sarcinilor.*” Mai mult, Conceptul strategic introduce expresiile *zona*

euroatlantică și parteneri euroatlantici, definind și din această perspectivă valorile și misiunile NATO pentru perioada 2010-2020, în care rolul statelor partenere devine tot mai important (Figura nr. 1).

Ca urmare a riscurilor și amenințărilor tot mai multe și mai diverse la adresa zonei euroatlantice care se manifestă în ultimele două decade, statele membre NATO și Alianța în sine sunt conștiente de relevanța crescândă a legăturii transatlantice și abordează acest subiect la toate reuniunile la nivel de miniștri de externe și ai apărării și la Summit-urile NATO, deseori fiind adoptate declarații care se referă explicit la legătura transatlantică. Astfel, declarațiile adoptate la ultimele două Summit-uri NATO sunt relevante:

- **Declarația de la Varșovia privind securitatea transatlantică** (The Warsaw Declaration on Transatlantic Security⁶), adoptată de șefii statelor membre NATO în cadrul Consiliul Atlanti-

Figura 1, NATO și statele partenere⁵

4. NATO Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf

5. [https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_81136.htm?](https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_81136.htm?selectedDocumentId=81136)

6. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133168.htm

cului de Nord (8-9 iulie 2016, Varșovia) menționează următoarele (Articolul 1): „Uniți de legătura noastră transatlantică de durată și de angajamentul nostru pentru democrație, libertate individuală, drepturile omului și statul de drept, NATO va continua să depună eforturi pentru pace, securitate și stabilitate în întreaga zonă euroatlantică, în conformitate cu principiile Cartei ONU.”;

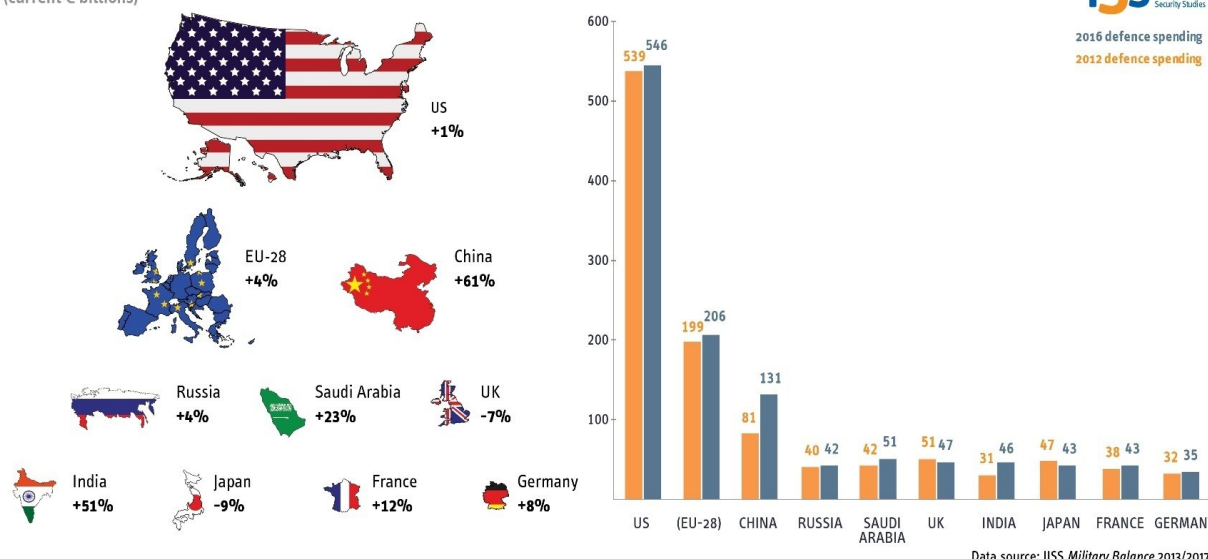
- **Declarația de la Bruxelles privind securitatea și solidaritatea transatlantică** (Brussels Declaration on Transatlantic Security and Solidarity⁷) adoptată în cadrul ultimului Summit NATO (Bruxelles, 18 iulie 2018), abordează legătura transatlantică din perspectiva securității și solidarității transatlantice. Dacă până la acest Summit legătura transatlantică era abordată din perspectiva securității euroatlantice, ca o continuare a deciziei Summit-ului din Țara Galilor (4-5 septembrie 2014) de alocare a 2% din PIB pentru apărare, la presiunea SUA și Marii Britanii, acum se pune accent și pe solidaritatea transatlantică. Astfel, articolul 71 al Declarației prevede: „*NATO recunoaște importanța unei apărări europene mai puternice și eficiente. Dezvoltarea coerentă, complementară și inter-operabilă a capacităților de apărare, prin evitarea duplicărilor inutile, sunt elemente-cheie pentru efortu-*

rile noastre comune de a avea un spațiu euroatlantic mai sigur. Astfel de eforturi, inclusiv în contextul evoluțiilor recente, vor contribui la un NATO mai puternic, la creșterea securității comune, la partajarea responsabilităților transatlantice, la dezvoltarea de capacități necesare și la o creștere generală a cheltuielilor pentru apărare.”

Astfel, din lectura Conceptului strategic și a celor două declarații NATO prezentate anterior, se poate desprinde concluzia că **legătura transatlantică își păstrează relevanța atât din perspectiva apărării europene, cât și a asigurării securității zonei euroatlantice**. Mai mult, legătura transatlantică capătă o dimensiune nouă ca urmare a măsurilor în domeniul securității și apărării euroatlantice adoptate la nivelul Alianței și UE după anul 2014. Aceste măsuri au menirea să ducă la întărirea capacităților de apărare ale statelor europene, ceea ce va genera o mai mare asumare de responsabilități pentru apărare din partea aliaților europeni. Acest lucru va contribui la o mai corectă împărțire a eforturilor bugetare destinate securității euroatlantice între America de Nord și Europa și la creșterea potențialului capacităților militare europene.

Who are the largest defence spenders around the globe? (2012 vs 2016 levels)

(current € billions)

© EU Institute for Security Studies

Figura 2, Cheltuielile militare ale SUA și UE

7. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156620.htm

La ultimele trei Summit-uri NATO, SUA a pus permanent presiune pe aliații europeni în vederea îndeplinirii până în 2024 a două obiective importante care au fost asumate în cadrul Summit-ului din 2014: 1) alocarea a 2% din PIB pentru apărare și 2) 20% din bugetul pentru apărare să fie destinat achiziției de echipament militar. Categorie, poziția SUA este pe deplin justificată chiar și numai dacă luăm în calcul faptul că în anul 2017 cheltuielile militare ale SUA au fost de 602,78 miliarde dolari, din care 30,7 miliarde dolari destinați explicit cheltuielilor directe pentru contribuția militară a SUA la securitatea europeană. Aceasta, în condițiile în care cheltuielile militare ale statelor aliate din Europa au fost de 239,08 miliarde dolari iar cheltuielile militare ale statelor membre UE au fost de aproximativ 220 miliarde dolari (Figura nr. 2). Aceste cifre reprezintă cea mai elocventă dovadă a faptului că securitatea și apărarea Europei depinde în mare parte de consistența legăturii transatlantice.

După atacurile teroriste asupra SUA din 2001 și, mai ales ca o consecință a agresiunii militare ruse împotriva Ucrainei începând din 2014, Alianța trebuie să facă față deteriorării grave a situației de securitate din proximitatea sa, fiind confruntată acum o gamă variată de riscuri și amenințări cărora trebuie să le țină piept. Practic, în acest moment Alianța este supusă unor riscuri de securitate chiar mai periculoase și mai dificil de contracarat decât în perioada Războiului Rece. Ca urmare a agresiunii militare ruse în proximitatea flancului estic al NATO, a amenințărilor hibride, cibernetice și teroriste, nevoia apărării Europei devine mai actuală decât oricând de la căderea Zidului Berlinului. Este unanim acceptat faptul că numai Alianța Nord-Atlantică este în măsură să reziste, începând cu investiții în domeniul apărării și cu adoptarea de decizii în vederea realizării descurajării și apărării europene. În fapt, acesta a fost subiectul principal pe agendele Summit-urilor NATO începând cu 2014, Alianța luând măsuri concrete menite să descurajeze un eventual atac împotriva părții sale europene și, dacă este cazul, să apere statele aliate europene. Practic, Alianța este capabilă acum, inclusiv prin cooperarea cu UE, să descurajeze și

să se apere împotriva oricărei amenințări la adresa securității europene, convențională sau neconvențională. Statele membre NATO conștientizează faptul că Europa se confruntă în prezent cu un mediu de securitate incert și instabil, care solicită investiții suplimentare în apărare, dezvoltarea de capacități militare corespunzătoare, contribuția la misiunile și operațiunile NATO și întărirea parteneriatelor cu UE și state terțe.

Planul de acțiune pentru creșterea capacității operaționale a NATO (NATO Readiness Action Plan) adoptat la Summit-ul din Țara Galilor (New Port, septembrie 2014) asigură Alianței capacitatea de răspuns la orice amenințare care pune în pericol securitatea teritoriului, populației, spațiului aerian și domeniului maritim aliate, mai ales a părții europene a NATO. Deși Planul de acțiune acoperă întreg spațiul euroatlantic, majoritatea măsurilor adoptate până în prezent vizează apărarea Europei față de amenințările din est și sud, evidențiind rolul crucial pe care NATO îl are în apărarea europeană. Prin măsurile adoptate, inclusiv în cadrul ultimului Summit NATO (2018), Alianța dispune de forțele necesare în locul și la momentul potrivite pentru a îndeplini misiuni de descurajare și apărare pe întreg teritoriul NATO. Efortul principal aliat este destinat apărării flancurilor de est și de sud care afectează direct securitatea europeană, dar și apărării împotriva amenințărilor hibride și cibernetice care afectează toate statele NATO.

În această perioadă, **prezența înaintată a NATO** pe teritoriul statelor membre de pe flancul estic este un element important al descurajării și apărării europene și constă în patru grupuri de luptă multinaționale dislocate în statele baltice și Polonia. Acestea totalizează o forță de aproximativ 4.500 militari din multe state aliate, cu înzestrarea și logistica necesare pentru îndeplinirea de misiuni de descurajare și apărare împreună cu forțele armate ale statelor gazdă (Figura nr. 3). La acestea se adaugă Comandamentele multinaționale de divizie din Elbląg (Polonia) și București, care au atins deja capacitatea operațională completă și au rolul de asigura comanda și controlul forțelor NATO la nivel de divizie care vor acționa pe flancul estic aliat în situații de criză.

Figura 3, Prezența înaintată a NATO în statele baltice și Polonia⁸

Inițiativa NATO pentru creșterea nivelului de operativitate și răspuns (NATO Readiness Initiative) adoptată la Summit-ul NATO din Bruxelles (11-12 iulie 2018) va asigura Alianței forțe naționale bine instruite și dotate. Acestea vor avea un nivel de operativitate care să le permită angajarea în misiuni de apărare colectivă pe întreg teritoriul NATO, în termen de maxim 30 de zile. În conformitate cu această inițiativă, pe lângă forțele de răspuns rapid deja angajate prin Planul pentru creșterea capacității operaționale a NATO, statele aliate vor oferi încă 30 de platforme maritime cu mare capacitate de luptă, 30 escadrile de luptă și 30 batalioane mecanizate, împreună cu sprijinul de luptă necesar acestora. Misiunile acestor noi capacități vor fi de descurajare și apărare oriunde pe teritoriul aliat, inclusiv pentru situații de luptă de mare intensitate și intervenții militare rapide în situații de criză. Măsurile de modernizare a structurii de comandă și de creștere a mobilității se află în diverse stadii de implementare și au rolul de a asigura dislocarea rapidă a efectivelor și tehnicii de luptă aliate pe întreg teritoriul european al NA-

TO, fie pentru exerciții, fie în sprijinul forțelor armate ale statelor membre confruntate cu situații de criză.

Trebuie subliniat faptul că noua postură de descurajare și apărare a NATO presupune investiții în domeniul forțelor convenționale, prezență înaintată pe flancul estic, forțe aeriene și maritime întrunite, informații pentru apărare, apărare cibernetică, contracarare amenințări hibride și pregătirea teritoriului și populației pentru apărare. Este evident că în multe dintre aceste domenii NATO și UE trebuie să coopereze, așa cum au convenit cele două organizații în ultimii ani. NATO și UE cooperează pentru creșterea mobilității militare în Europa și pentru coordonarea cerințelor militare, adaptarea legislației privind tranzitul frontierelor cu personal și echipament militar și inventarierea și modernizarea infrastructurii de transport care să fie utilizată pentru dislocarea de trupe. Uniunea Europeană este mai deschisă decât oricând până acum pentru cooperarea cu NATO, fiind conștientă că apărarea Europei nu poate fi asigurată decât de Alianța Nord-Atlantică. Pentru a justifica această afirmație,

8. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_04/20190423_190423-MAP-eFP-flat-en.pdf

este suficient să avem în vedere faptul că în situația unui scenariu de apărare colectivă, prezența înaintată a NATO este sprijinită de Forța sa de Reacție Rapidă cu efective de aproximativ 40.000 de militari.

* * *

*

Așa cum reiese din cele prezentate în acest articol, Alianța își dovedește în continuare capacitatea de asigurare a păcii și securității în Europa. Mai presus de orice, Alianța este garantul a 70 de ani de pace în Europa. Provocată acum de un mediu internațional de securitate dinamic și complex, inclusiv în imediata sa vecinătate, începând cu anul 2014, Alianța parcurge un amplu proces de adaptare și transformare pentru a rămâne eficientă și în Secolul al XXI-lea. Alianța își îndeplinește cu succes cele trei misiuni principale – apărare colectivă, gestiune crize și securitate prin cooperare – asigurând descurajarea și apărarea împotriva posibilor adversari, inclusiv prin promovarea stabilității și creșterea rezilienței statelor de la est și sud. Astfel, Alianța Nord-Atlantică continuă să fie garantul păcii și securității europene și, împreună cu UE, cea mai importantă sursă de stabilitate într-un mediu internațional de securitate caracterizat de o evoluție imprevizibilă și de provocări și amenințări multiple și diverse din partea actorilor statali și non-statali, inclusiv atacuri teroriste, hibride și cibernetice.

Confruntată cu amenințări convenționale și asimetrice care pot afecta grav securitatea europeană, Alianța și-a întărit capacitățile de descurajare și apărare din Europa, inclusiv prin dislocarea de forțe pe flancul estic, prezență aliată mai puternică în Regiunea Extinsă a Mării Negre și o mai mare atenție acordată flancului sudic. Merită subliniat faptul că statele aliate europene conștientizează amenințările actuale la securitatea Europei și au decis să aloce mai multe fonduri pentru apărare în scopul dezvoltării de capacități militare necesare atât pentru misiunile de apărare națională și colectivă, cât și pentru participarea la operațiunile și misiunile NATO. Luând în considerare cooperarea NATO-UE în domeniul dezvoltării de capacități militare, putem vorbi de un efort conjugat al celor două organizații pentru asigurarea apărării și securității europene în contextul întăririi legăturii transatlantice. Relevanța legăturii transatlantice pentru apărarea și securitatea europeană continuă să crească, statele membre NATO și UE acționând conjugat la nivel bilateral și multilateral în vederea descurajării și apărării relative la toate amenințările externe cărora trebuie să le facă față. Este de așteptat ca legătura transatlantică să constituie din nou un punct important pe agenda Summit-ului NATO (Londra, decembrie 2019) care va marca 70 de ani de existență a Alianței. Conform Secretarului General NATO, Jens Stoltenberg, pe agenda Summit-ului se vor afla subiecte precum „*provocările de securitate cărora Alianța trebuie să le facă față acum și în perspectivă și măsurile pentru adaptarea continuă a NATO, în scopul asigurării siguranței celor aproape un miliard de cetățeni*” din statele membre.

Anunțuri - Publicitate

Anunțuri și publicitate în cadrul buletinului pot fi inserate în spațiul disponibil sau pe pagină/pagini separate.

Pentru detalii și eventuale alte condiții rugăm contactați Departamentul marketing,

la tel. 031 101 1934 sau e-mail: office@ingepo.ro.

Ne rezervăm dreptul de a nu da curs unor solicitări care credem că nu corespund profilului acestui buletin.

Andreea STOIAN KARADELI ¹

Viitorul NATO: adaptabilitatea și abilitatea de a transforma crizele în oportunități

Omenirea a fost modelată în cele mai grele vremuri, când momentele de criză extremă au obligat oamenii să reacționeze rapid, să se adapteze și, implicit să evolueze. Acest model a fost validat nu numai de experiențele anterioare ale indivizilor sau ale societății ci și de evoluția majorității structurilor instituționalizate. Lucrarea de față susține ideea că Organizației Atlanticului de Nord i se oferă o ocazie extraordinară, într-o perioadă înțesată de crize complexe în derulare la nivel global, atât în interiorul organizației, în rândul membrilor săi, cât și în afara acesteia. Dintre toate amenințările la adresa securității aliaților săi, problema refugiaților reprezintă, pentru organizație, o provocare complexă să dovedească faptul că deține capacitatea de a-și adapta rolul și strategia într-un context inedit, nu numai prin intermediul puterii sale militare ci și prin implicarea factorului politic.

Acum mai bine de 60 de ani, în 1956, miniștrii de externe ai Canadei, Italiei și Norvegiei au elaborat „Raportul Comitetului Celor Trei privind Cooperarea Ne-militară în NATO”, care prevede că Organizația Atlanticului de Nord ar trebui să dezvolte rolul său politic la fel de mult ca pe cel militar². Cu alte cuvinte, raportul a fost un apel la

Alianță să reevalueze devotamentul tuturor aliaților față de un scop comun, indiferent de interesele personale. Evenimentul care a determinat elaborarea raportului „Celor Trei Înțelepți” a fost o criză: în 29 octombrie 1956, Franța și Marea Britanie – fără să consulte NATO ca organizație sau SUA în particular – și-au unit forțele cu Israel pentru a invada Egiptul și a asigura menținerea Canalului de Suez ca rută comercială independentă³. După cum sublinia raportul „Celor Trei Înțelepți”, „unele state se pot bucura de o oarecare independență politică și economică atunci când lucrurile merg bine. Niciun stat, însă, oricât de puternic ar fi, nu poate garanta propria securitate și prosperitate în mod independent.”⁴ Această criză a determinat NATO să facă o analiză realistă a scopului și strategiei sale pentru prima dată de la înființarea alianței, în 1949, după cel de-al II-lea Război Mondial. Inițial, scopul principal al Alianței a fost acela de a servi ca poliță de asigurare împotriva distrugerii globale și de a se opune naționalismului militant și militarismului naționalist⁵. Până la momentul de față, rolul NATO a fost dezbătut în multe ocazii, însă contextul actual îi oferă organizației oportunitatea de a demonstra că deține capacitatea de a se adapta și transforma.

1. Andreea STOIAN KARADELI este cercetător independent rezident în Turcia și colaborează cu o serie de instituții din întreaga lume. A lucrat ca lector în cadrul Departamentului de Științe Politice și Administrație Publică al Facultății de Științe Politice, Universitatea Sakarya, Turcia. Este doctor în domeniul Securității Naționale și Informații, titlu obținut la Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul” din București, România. Este și absolvent al Universității Exeter din Marea Britanie, specializarea „Limba arabă și studii orientale”. A făcut studii masterale în cadrul aceleiași universități, specializarea „Securitate, conflict și justiție”. În timpul facultății a efectuat un stagiu de cercetare, de 10 luni, la Universitatea din Damasc, pe probleme de cultură, literatură și limbă arabă. Activitatea de cercetare a d-rei Andreea Stoian Karadeli este multidisciplinară, axându-se în mod special pe terorismul de sorginte religioasă, după Primăvara Arabă, cu accent pe Siria și Turcia, precum și pe formarea și evoluția ISIS, soluționarea conflictelor, comunicarea interculturală, tehnici de citire a gesturilor și mimicii și psihanaliză în domeniul criminalisticii. Lucrările sale referitoare la ISIS includ o bază de date completă a activității organizației în Turcia și în statele membre UE, în perioada 2013-2019. Dincolo de activitatea academică, mai susține cursuri având ca tematică terorismul și programe de specializare organizate de Centrul de Excelență în Apărarea împotriva Terorismului din Ankara, Turcia.

2. North Atlantic Treaty Organization (1956), Report of the Committee of Three on Non Military Cooperation in NATO, 3 noiembrie 2008 http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17481.htm.

3. Daniel Keohane (2016), NATO, the EU, and the Curse of Suez, Strategic Europe (blog), Carnegie Europe, 14 octombrie, <http://carnegieeurope.eu/strategieurope/64859>.

4. North Atlantic Treaty Organization (1956), Report of the Committee of Three on NonMilitary Cooperation in NATO, 3 noiembrie 2008.

5. North Atlantic Treaty Organization (1949), The North Atlantic Treaty, 21 martie 2016, http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm.

În funcție de perspectiva din care decidem să privim, contextul internațional actual, foarte complex și înrădăcinat adânc în trecut, poate fi o oportunitate pentru liderii NATO de a reevalua rolul organizației în plan internațional, potențialul său militar și, mai mult decât oricând, cel politic. Contextul global curent este marcat de conflicte în desfășurare sau în curs de izbucnire, având ca și consecință directă milioane de civili care fug din țările devenite teatre de război în căutarea unor destinații sigure sub forma unor țări gazdă care, la rândul lor, se luptă pentru a face față unui aflux mare de refugiați. Ca atare, rolul NATO a evoluat de la asigurarea securității statale la asigurarea securității cetățeanului. În acest scop, rolul important pe care îl joacă Alianța în prevenirea apatridiei și stabilizării zonelor cu potențial de criză impune un NATO puternic din ce în ce mai necesar și mai pertinent.

Criza din ziua de azi se datorează unei varietăți de factori interni și externi interconectați, cum ar fi: terorismul (atât religios cât și de extremă dreaptă), atacurile cibernetice, insecuritatea energetică, noile amenințări asimetrice, lipsa unei percepții comune a aliaților referitoare la amenințări, ascensiunea mișcărilor populiste și anti-SUA din Europa, agresiunile Federației Ruse în Ucraina și Siria și cooperarea sa cu Turcia, campaniile de dezinformare menite să destabilizeze Occidentul, poziția incertă a SUA după alegerile prezidențiale din 2016 și numărul în creștere al refugiaților, rezultat al conflictelor din întreaga lume. NATO se confruntă cu o serie de provocări pe flancurile estic și sudic. Ca urmare, contextul determină nevoia urgentă de identificare a unor mecanisme pe termen lung de protecție a stilului de viață, valorilor și securității comunității Euro-Atlantice, prin mijloace militare dar, mai ales, politice.

Deși tratată ca o problemă recentă și ca o amenințare la adresa societății occidentale, criza refugiaților nu este o situație care a apărut peste noapte, ci, mai degrabă, este rezultatul eșecurilor comunității și organizațiilor internaționale în

asigurarea păcii și stabilității în zone lipsite de autoritate precum Orientul Mijlociu și Nordul Africii. Lipsa unei strategii eficiente în zone de criză precum Siria a constituit punctul de declanșare a unei reacții în lanț, care a avut ca rezultat creșterea numărului de refugiați din statele occidentale și crearea condițiilor ca unele partide și politicieni de extremă dreaptă să câștige popularitate. Terorismul este într-adevăr în creștere din cauza crizei refugiaților, dar nu este neapărat de origine religioasă. Din contră, extremismul de dreapta câștigă teren și se infiltrează în comunitățile occidentale, acaparând mințile și inimile populației la fel de eficient ca și chemarea la Jihad. Coaliția europeană centristă tradițională a pierdut majoritatea în parlamentul Uniunii Europene la alegerile din mai 2019, iar partidele populiste de extremă dreaptă și cele liberale pro-UE au câștigat teren⁶. Dacă dorește să-și asume un rol mai important în actuala criză a refugiaților – ceea ce ar trebui să fie nu o dorință, ci un imperativ – NATO trebuie să se întoarcă la începuturi și să rezoneze prima piesă a dominoului, ca ulterior să le gestioneze și pe celelalte.

Lumea din ziua de azi se confruntă cu o criză a refugiaților fără precedent – 68,5 milioane de persoane strămutate în întreaga lume. Printre aceștia se numără 25,4 milioane de refugiați⁷ și, ca punct de referință, NATO operează în multe dintre statele din care cetățenii pleacă din cauza conflictelor, a războiului civil și a tulburărilor. Prezența NATO în aceste regiuni este esențială pentru reinstaurarea stabilității și pentru consolidarea autorității. De exemplu, NATO este membru activ al Coaliției Globale anti-ISIS. Ca strategie pentru rezonezarea primei piese a dominoului, îndreptarea atenției NATO către procesul de reconstrucție a statelor destabilizate și către soluționarea conflictelor prin misiuni de menținere a păcii și de consolidare a capacităților în state precum Siria sau Irak⁸, poate fi o abordare pe termen lung eficientă de diminuare a fluxului de refugiați.

6. Anderson (2019), „4 Takeaways from the European Parliament Election Results”, National Public Radio, <https://www.npr.org/2019/05/27/727293356/4-takeaways-from-the-european-parliament-election-results>.

7. United Nations High Commissioner for Refugees (2018), „Global Trends”, <https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>.

8. Milkoreit (2007), „Taking the Civil Dimension of Security Seriously - NATO as the Post-Conflict Reconstruction Organization, NATO Review, https://www.nato.int/docu/review/2007/Military_civilian_divide/postconflict_reconstruction_organization/EN/index.htm.

Mai mult, „adaptabilitatea” ar trebui să fie unul din cuvintele cheie ale strategiei NATO cu privire la criza refugiaților. Fie că este vorba despre ISIS în Siria, Al-Qaida și talibanii în Afganistan sau cartelurile de droguri din America Latină, capacitatea de adaptare a NATO la situațiile emergente, zonele, societățile și culturile diferite poate fi cheia pentru o strategie eficientă, pe termen lung. În acest caz, este necesară depunerea unui efort internațional comun, nu numai prin mijloace militare, ci, mai degrabă, prin mijloace politice. Lumea a văzut modul în care amânarea unor operațiuni precum cele din Kosovo și Siria a dus la dezastre umanitare cu efecte globale de lungă durată.

În trecut, NATO și-a demonstrat capacitatea de adaptare la situații de criză în mai multe ocazii. De exemplu, organizația a ajutat Uniunea Africană să-și extindă misiunea umanitară și de menținere a păcii în Sudan prin coordonarea transportului aerian pentru mai bine de 30.000 de militari aparținând Uniunii, în perioada iunie 2005-decembrie 2007. NATO a intervenit și în situații de criză provocate de dezastre naturale, cum ar fi cutremurul cu magnitudine 7,6 care a avut loc în Pakistan, în 2005 și care a produs peste 80.000 de victime și a lăsat fără locuințe patru milioane de persoane. NATO a adus tone de alimente și provizii și a asigurat transportul aerian, în regiune, pentru unități medicale și ingineri. Aceste două exemple sunt dovada faptului că Alianța are capacitatea de a-și depăși dimensiunea militară și de a oferi ajutor în situații diverse. Totuși, acest potențial trebuie dezvoltat și adaptat, în funcție de context.

Deși regretabilă, criza actuală a refugiaților reprezintă pentru NATO și o oportunitate de a-și demonstra capacitățile de modernizare, atât la nivel intern cât și extern – în timp ce-și poate consolida cooperarea cu partenerii, organizația poate și să abordeze integrarea planificării strategice și operaționale în scopul unei abordări unidirecționale, multi-domeniu a apărării Europei (ca și componentă importantă a NATO). Din-

tre cele 29 de state membre, 22 fac parte din Uniunea Europeană, lucru care denotă că cele două organizații beneficiază atât de forțe, cât și de instrumente economice și diplomatice comune. Criza refugiaților din UE este, prin urmare, un subiect important pentru NATO și demonstrează că este nevoie de coerență inter-instituțională pentru elaborarea unei strategii comprehensive comune. Până la acest moment, UE și NATO au adoptat treptat o cale comună de abordare a crizei refugiaților, dar mai au încă un drum lung de parcurs. În 7 martie 2016, NATO și Frontex (agenția europeană responsabilă de controlul frontierelor externe) au căzut de acord să își unească eforturile pentru abordarea problemei refugiaților și a migrației⁹. Colaborarea reprezintă un început în ceea ce privește „înțelegerea comună” a modalităților de cooperare, ceea ce în termeni practici înseamnă asigurarea consistenței și complementarității operațiunilor Frontex și a activităților de sprijin asigurate de NATO. Cu alte cuvinte, criza refugiaților a deschis un nou domeniu de cooperare între cele două părți. Dacă NATO și UE ar putea pleca de la cooperarea inițială în problemele migrației pentru a-și planifica și coordona cu succes eforturile proprii și cele ale membrilor și partenerilor lor, atunci NATO își va putea îndrepta atenția către domenii în care aportul său să fie fructificat la maxim: apărarea colectivă (pe care o asigură direct, de exemplu sub forma prezenței maritime în Marea Mediterană) și construirea capacității de apărare (asigurată în cooperare cu parteneri regionali). Construirea capacității de apărare este deja un domeniu important pentru NATO, manifestat prin forme de pregătire și operațiuni diverse împotriva terorismului în Tunisia, sau prin pregătirea forțelor și instituțiilor de securitate iordanene¹⁰. Aceste activități implică atât autoritate și responsabilitate locală, cât și cooperare și coordonare între partenerii regionali și între acei parteneri și UE. Crearea unui mediu sigur și stabil în loc de viduri de putere în zonele de conflict este singura soluție de durată pentru

9. EEAS Press Team (2016), Joint Statement by High Representative Federica Mogherini and Commissioner Dimitris Avramopoulos on the Modalities of the Cooperation Between Frontex and NATO in the Aegean Sea, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/2838_en.

10. NATO (2018), Defence and Related Security Capacity Building Initiative, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_132756.htm

criza refugiaților iar, în acest caz, NATO joacă un rol esențial datorită potențialului său dublu: militar și politic. Inițiative precum construirea capacității se adaugă la palmaresul bogat și expertiza NATO în consilierea, asistența, instruirea și îndrumare statelor care necesită sprijin în construirea și consolidarea aparatelor de securitate. Experiența inegalabilă a NATO este utilizată în scopul furnizării și coordonării de sprijin practic specializat. S-au înregistrat progrese considerabile în ceea ce privește programele pentru state precum Georgia, Irak, Iordania și Republica Moldova.

Până la acest moment, NATO s-a angajat la unele adaptări instituționale formale și informale vizând abordarea vecinătății de sud a Europei ca un centru al crizei refugiaților și un punct de contopire a unor rădăcini teroriste. În același timp, organizația trece printr-un proces mai amplu de adaptare menit să țină pasul cu provocările globale. În cazul crizei refugiaților, NATO a încercat atât să abordeze atât cauzele problemei cât și situația de la granițele Europei, unde s-a dovedit a fi un instrument important de oprire a imigrației clandestine. Cu toate acestea, fără o strategie comprehensivă pe termen lung, care presupune adaptarea în funcție de context și cooperarea cu ceilalți actori implicați, aceste eforturi rămân mai degrabă disperate și insuficiente. Luând în considerare faptul că problema crizei refugiaților reprezintă doar una dintr-o serie amplă de amenințări, asigurarea coerenței abordărilor actorilor statali și non statali trebuie să se afle în centrul procesului de rafinare și integrare a planurilor operaționale regionale ale NATO într-o viziune clară, de 360°, de apărare a Europei.

Pentru elaborarea unei strategii durabile în contextul internațional actual și pentru criza refugiaților, liderii NATO ar putea să ia în considerare următoarele:

- În primul rând, pentru a face față amenințărilor actuale, NATO trebuie să consolideze dimensiunea politică a alianței și să o utilizeze la capacitatea sa maximă. Acest lucru presupune folosirea Consiliului Atlanticului de Nord, care întrunește săptămânal ambasadori ai alianței într-un forum de discuții sincere pe probleme

politice. Dimensiunea politică este esențială pentru a putea înfrunta provocările multiple la adresa sistemelor politic, de securitate și democratic occidentale – nu numai din partea Federației Ruse și din partea auto-proclamatului Califat Islamic, ci și din partea mai întunecată a globalizării și tehnologiei, inclusiv atacurile cibernetice.

- În al doilea rând, NATO trebuie să conștientizeze importanța adaptabilității. Atacurile teroriste, fie convenționale, fie hibride, erodează credința și încrederea cetățenilor în guverne. NATO și guvernele trebuie să dețină capacitatea de a reconstrui societăți într-un mod rapid, în cazul unor atacuri majore care ar putea deteriora infrastructura critică. Reziliența este sinonimă cu apărarea ordinii liberale occidentale. Rolul NATO este crucial în acest sens, cu condiția să dețină capacitățile necesare unui răspuns rapid în caz de atac.

- În al treilea rând, NATO ar trebui să își consolideze legăturile de ordin politic cu UE, ca element vital a componentei politice a relației transatlantice. Sarcinile militare și civile nu ar trebui tratate separat, ci interconectate. NATO ar trebui să-și depășească granițele și să iasă din „bulă”. Oficialii NATO ar trebui să iasă din sediul de la Bruxelles și să se îndrepte către primării, școli, colegii și antreprenori, ca să explice ce înseamnă Alianța și motivele pentru care este necesară.

Luând în considerare evoluția globală a crizelor și emergența unor noi amenințări la adresa securității internaționale, cheia pentru asigurarea securității societăților noastre o constituie adaptarea. NATO a dat dovadă că deține capacitatea necesară de a se adapta continuu pentru a face față provocărilor, iar criza refugiaților este una din acestea. Totuși, organizația nu și-a demonstrat încă potențialul maxim și a fost reticentă în a utiliza ambele atuuri pe care le deține – cel politic și cel militar. Pentru a soluționa criza refugiaților din UE, pilon important al NATO, organizația trebuie să combată atât cauzele crizei cât și urmările acesteia. În timp ce pe câmpul de luptă potențialul militar reprezintă un avantaj, în Europa această dimensiune poate servi doar la asigurarea securității granițelor. Dimensiunea politică este complementară acestor două aspecte și

merge mână în mână cu abilitățile UE în acest domeniu.

Procesul continuu de adaptare și modernizare a NATO oferă ocazia de a transforma crizele în provocări și oportunități, mergând de la modificarea structurii organizatorice a NATO până la integrarea planurilor operaționale emergente. Pe scurt, nu există decât o singură cale de a depăși criza complexă a lumii moderne care să asigure succesul și supraviețuirea NATO – adaptabilitatea și capacitatea de a identifica oportunitățile în imaginea de ansamblu distorsionată.

Relevanța Forumului de securitate Black Sea and Balkans Security Forum 2019 pentru teme actuale din domeniul securității - Mobilitatea militară

Col. Gabriel RILLA¹

În perioada 12-14 iunie 2019, la Constanța s-a desfășurat o manifestare internațională ce a vizat îmbunătățirea evaluării și înțelegerii evoluțiilor mediului de securitate în Regiunea Mării Negre și a Balcanilor. Conferința internațională *Black Sea and Balkans Security Forum 2019* a continuat seria de manifestări anuale începută în anul 2017 și a fost organizată de centrul de studii avansate *New Strategy Center* din România, în parteneriat cu Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Apărării Naționale, Divizia de Diplomatie Publică a NATO, alături de Zona Metropolitană Constanța și Universitatea Ovidius din Constanța. Evenimentul de la Constanța a reunit în acest an peste 500 de participanți din țară și din străinătate, din mediul guvernamental, dar și din mediul academic, centre de studii avansate (think-tank-uri), industria de apărare și mass-media.

Cu un deosebit profesionalism, organizatorii au reușit să asigure prezența unor personalități relevante pentru dezbaterile propuse și au creat

condiții foarte bune pentru dialog, schimb de opinii și idei, precum și pentru generarea unor idei noi în abordarea problemelor specifice securității în regiune și în context mai larg, pe flancul estic al Alianței Nord-Atlantice. Invitați cu o vastă experiență profesională - înalți oficiali români și străini, oficiali NATO și UE, din instituții cu responsabilități în domeniul securității naționale și relațiilor externe, din mediul academic, industria de apărare și mass-media au abordat teme legate de provocările existente și emergente în regiune, de interes pentru securitatea României, a regiunii precum și pentru securitatea euro-atlantică.

BSBSF a inclus pe agendă o serie de teme referitoare la amenințările de tip militar și hibrid, la aspecte privind războiul informațional, de natură cibernetică, dar și la influența schimbărilor climatice sau a factorului religios asupra riscurilor și amenințărilor în regiune. În cadrul dezbatărilor au fost analizate și avute în vedere influența militarizării regiunii Mării Negre asupra securității în regiune, precum și importanța unor formate regionale precum *Bucharest 5* și *Inițiativa celor 3 Mări* în gestionarea provocărilor și amenințărilor, nu numai de natură militară, ci și pe alte dimensiuni ale securității. Practic, prin complexitatea temelor abordate și prin experiența profesională concentrată în această conferință internațională, BSBSF reprezintă un forum ce oferă o modalitate eficientă de generare de idei în domeniul consolidării securității regionale și conectării cu demersurile la nivelul Alianței Nord-Atlantice.

Șeful Statului Major al Apărării, domnul general Nicolae-Ionel Ciucă a susținut o expunere în cadrul sesiunii pe tema mobilității militare, ca domeniu cheie pentru cooperarea NATO-UE. Pornind de la considerentul că în actualul mediu de securitate din Europa este esențială nevoia unui răspuns rapid, Alianța Nord-Atlantică trebuie să aibă capacitatea de a acționa cu rapiditate, cu forțele necesare, la locul și momentul potrivit, pentru a fi în măsură de a gestiona adecvat eventuale amenințări. Astfel, un atribut esențial pentru credibilitatea posturii aliate de descurajare și apărare este reprezentat de capacitatea de a de-

1. Col. Gabriel Rilla este specialist în cadrul Direcției Planificare Strategică din Statul Major al Apărării.

plasa cu rapiditate forțele pe teritoriul NATO.

Șeful apărării a făcut o trecere în revistă concisă a eforturilor naționale în domeniul mobilității militare, menite să faciliteze dislocarea rapidă și nerestricționată a forțelor aliate și ale partenerilor strategici în sprijinul operațiilor militare, în cazul în care aceasta va fi necesară, pe teritoriul național. În expunerea făcută, generalul Ciucă a menționat principalele linii de acțiune în domeniul mobilității militare pe care își concentrează România eforturile în acest moment.

În context, a abordat obligațiile naționale în cadrul inițiativelor privind cooperarea structurată permanentă a Uniunii Europene, problematicei dezvoltării infrastructurii cu dublă utilizare, precum și a armonizării legislației și a procedurilor specifice. Ca rezultat, România a aderat la PESCO și participă la proiectele dedicate mobilității militare derulate în acest cadru. În context, Consiliul UE a adoptat foaia de parcurs propusă de Agenția Europeană de Apărare, iar principalele acțiuni inițiate sau în curs de inițiere includ demersuri pentru gestionarea acordurilor diplomatice de tranzit al frontierelor de către forțe și mijloace militare, a dezvoltării infrastructurii de transport, simplificării unor formalități vamale și adaptare legislativă.

Evidențiind faptul că una dintre direcțiile principale de acțiune în anul 2019, din foaia de parcurs pentru mobilitate militară se referă la dezvoltarea infrastructurii de transport și la definirea proiectelor asociate, șeful apărării a menționat derularea activităților de analiză și prioritizare a proiectelor de dezvoltare a infrastructurii de transport, la nivel național, în paralel cu identificarea, împreună cu Ministerul Transporturilor, a proiectelor cele mai rentabile, de-a lungul coridoarelor din rețeaua de transport trans-europeană (TEN-T) care traversează România.

Infrastructura din compunerea rețelei TEN-T este în general acceptată ca prioritate pentru dezvoltarea infrastructurii de transport din România și, în consecință, există proiecte deja incluse în Masterplanul Național de Transport. Se continuă demersurile pentru identificarea unor proiecte, pe termen scurt și mediu, mai efi-

ciente din punct de vedere financiar, care să sprijine adecvat și dislocarea forțelor de reacție rapidă ale NATO sau UE, în special cele ale grupării de forțe întrunite cu nivel de reacție foarte ridicat - VJTF.

În domeniul mobilității, șeful apărării a subliniat că NATO și UE au convenit să-și alinieze cerințele și acțiunile specifice. În prezent, UE și-a asumat un rol de lider de domeniu, utilizând instrumente politice, legislative și financiare pentru obținerea unor rezultate tangibile pe termen scurt și mediu. România, în calitatea sa de stat membru atât al NATO, cât și al Uniunii Europene, urmează îndrumările ambelor organizații și se conformează cerințelor specifice ale fiecăreia în privința mobilității militare.

În același timp, șeful apărării a evidențiat că derularea proiectelor de mobilitate militară la nivel național impune o abordare largă, interinstituțională, care solicită mai mult decât resursele, capacitățile și competențele Ministerului Apărării Naționale. De aceea, se lucrează la nivel interinstituțional, cu Ministerul Transporturilor, Ministerul Afacerilor Interne și Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice pentru adaptarea prevederilor legislative în vigoare, precum și pentru implementarea proiectelor aprobate.

Astfel, se derulează activități de analiză și prioritizare a proiectelor pentru dezvoltarea infrastructurii de transport la nivel național, împreună cu Ministerul Transporturilor, iar prin coordonare inter-ministerială se asigură participarea eficientă la întâlnirile grupurilor de lucru organizate de Agenția Europeană de Apărare și de Alianța Nord-Atlantică, având în vedere complexitatea ridicată a acțiunilor aferente acestor proiecte.

Șeful apărării a concluzionat, subliniind că dezvoltarea în timp de pace a unei infrastructuri eficiente în asigurarea libertății de mișcare poate constitui un element relevant de descurajare pe flancul estic al Alianței Nord Atlantice. În consecință, România este angajată în facilitarea proiectelor de asigurare a mobilității militare pe teritoriul său, în acord atât cu prevederile UE, dar și cu cerințelor specifice ale NATO și ale partenerilor noștri strategici.

REGIUNILE MAREA NEAGRĂ – MAREA MEDITERANĂ

Transnistria: „Înghetarea”, răul mai mic

Vladimir SOCOR¹

Partea I

Ambasadori din partea Federației Ruse, Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), Statelor Unite și Uniunii Europene, mediorii și observatorii negocierilor de soluționare a conflictului din Transnistria s-au întrunit, pe 12 iulie 2019, la Chișinău și Tiraspol, pentru o serie de discuții. Acest grup de lucru încearcă să promoveze reluarea negocierilor după schimbarea de luna trecută a regimului politic din Republica Moldova. Scopurile declarate ale negocierilor sunt: a) „pași mici” către reînnoirea prerogativelor transnistrene, care să ofere regiunii; b) un „statut special în Republica Moldova”. (osce.org, 12 iulie 2019)

Evoluția de la conceptul „pașilor mici” la cel de „statut special” reprezintă un pericol pentru Republica Moldova și un motiv de îngrijorare pentru vecinul Ucraina. Dincolo de „izul” rusesc al întregului proces (care ar fi trebuit invalidat de la început), orice accelerare a negocierilor ar putea destrăma coaliția de guvernare a Republicii Moldova, formată din două părți – pro-occidentale și pro-rusă – care s-a instaurat luna trecută. Chiar și președintele Republicii Moldova, Igor Dodon, cu toate legăturile sale cu Federa-

ția Rusă, a declarat că problema transnistreană poate cauza rupturi și trebuie tratată cu precauție, sau chiar suspendată pentru moment, ca să nu ducă la răsturnarea coaliției aflate la guvernare. (IPN, 28 iunie 2019).

Având în vedere faptul că Federația Rusă este unul din arhitecții originali ai procesului de negociere – alături de unele cancelarii occidentale – (coalizate din anumite considerente), prezența sa reprezintă un risc la adresa stabilității interne a Republicii Moldova, iar o „înghețare” a acestui proces ar fi „un rău mai mic” față de continuarea negocierilor în forma lor actuală. (vezi Partea a II-a).

Conceptele „pași mici” și „statut special” sunt teoretice, însă sunt abordate într-o manieră practică din 2016, din timpul mandatelor ministrului german de externe, Frank-Walter

Sursa: EPA

1. Vladimir Socor este membru al Fundației „Jamestown”, corespondent al publicației acestei fundații, „Eurasia Daily Monitor” (1995-prezent), unde scrie articole zilnic. Este expert pe zona fostei URSS, Europa de Est, Caucazul de Sud și Asia Centrală. Abordează problematice legate de politicile Occidentale și cea a Federației Ruse, cu accent pe resurse energetice, securitate regională, politica externă a Federației Ruse, conflicte secesioniste și politici și programe NATO. Vladimir Socor participă, în calitate de vorbitor, la numeroase conferințe în SUA și Europa, precum și ca profesor invitat în cadrul Colegiului NATO și Universității Harvard – Programul Național de Securitate și Programul Marea Neagră. Contribuie cu articole pentru volume de analiză. A fost analist în cadrul Radio Europa Liberă și Institutul de cercetare a Radio Liberty (1983-1994). Este născut în România, deține cetățenie SUA și locuiește la Munchen (Germania).

2. Articolul a fost publicat de către „Eurasia Daily Monitor”, Volumul 16, astfel: Partea I - Numărul 102, din 17 iulie 2019; Partea II - Numărul 104, din 22 iulie 2019; Partea III - Numărul 108, din 29 iulie 2019; Partea IV - Numărul 108, din 29 iulie 2019.

Steinmeier și cel al președintelui SUA, Barak Obama. Ambii se aflau în ultimul an de mandat și sperau să lase o oarecare moștenire; au considerat, astfel, că există șanse de soluționare a „Conflictul Transnistrean” printr-un acord încheiat cu Federația Rusă, eventual ca această soluție să devină un exemplu de „statut special” cu acordul Rusiei în regiunea Donbass din Ucraina. Acest lucru cerea ca „problema transnistreană” să fie etichetată drept o problemă internă a Republicii Moldova, nu un conflict interstatal Rusia-Moldova, cu Federația Rusă ca „mediator”, nu agresor. Punctele slabe ale acestor teorii rămân ne-examinate și continuă să reprezinte inspire negocierile, în detrimentul direct al Republicii Moldova și, posibil, al Ucrainei.

„Conflictul din Transnistria” reprezintă un caz unic de consens diplomatic între Federația Rusă și Occident (Europa și SUA), în care nu au existat diferențe de abordare și care contrastează cu alte „conflicte înghețate”.

Germania nu este unul dintre „observatorii și mediatorii” acestui conflict, dar a obținut un rol important când a preluat misiunea OSCE de la Chișinău, în 2018, care gestionează procesul de negociere și are prioritate față de SUA și Uniunea Europeană, care nu sunt decât simpli observatori. În 2018 Italia a deținut președinția rotativă a OSCE, desemnându-l ca reprezentant special pentru Republica Moldova pe Franco Frattini, politician cu orientări pro-ruse. Acesta a fost re-desemnat, în mod gratuit (și prin abatere de la cutumă), în 2018, când Slovacia a preluat președinția organizației. Fostele guverne ale Republicii Moldova și cel mai recent acela aflat sub influența lui Vladimir Plahotniuc au acceptat tacit politicile „pași mici” și „statut special” referitoare la Transnistria.

În timp ce unii diplomați ruși și occidentali par interesați de procesul tehnic al parcursului implementării politicilor menționate mai sus, autoritățile bicefale ale Republicii Moldova care au venit la putere luna trecută adoptă o atitudine rezervată. Blocul „ACUM” nu este de acord cu structura negocierilor, iar președintele Igor Dodon este precaut și încearcă să câștige timp în loc să se grăbească la negocieri de ordin politic.

Noul Prim ministru al Republicii Moldova, Maia Sandu (Blocul „ACUM”), a surprins grupul de lu-

cru, contestând direct unele principii pe care se bazează negocierile: obiectivul politic, direcția în care se îndreaptă „pașii mici” și impunitățile tactice acordate crimei organizate transnistrene. (Moldpres, 12 iulie 2019).

„Sunt mai multe întrebări la care trebuie să oferim răspuns cetățenilor”, a spus Maia Sandu ambasadorilor. „Care este scopul negocierilor privind reglementarea transnistreană? Pe de o parte, scopul formatului „5+2” este reglementarea politică a conflictului pe baza suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova. Pe de altă parte, Tiraspolul pledează în continuare pentru independență. Care este totuși stația terminus a negocierilor în acest format, stabilit pentru a asigura reintegrarea teritorială a Republicii Moldova, când există aceste două obiective care se exclud reciproc? Căruia din aceste două obiective servește politica pașilor mici? În toți acești ani, Chișinăul a fost deschis față de Tiraspol: ultimul a fost acceptat ca parte în procesul de negocieri, locuitorilor din stânga Nistrului le-a fost asigurată libera circulație, inclusiv la traversarea frontierei de stat, oamenii au beneficiat de mai multe proiecte, iar regiunea transnistreană a beneficiat de aceleași zone de comerț liber ca malul drept. Cu toate acestea, nu suntem mai aproape de soluția politică. [...] Lupta împotriva corupției și a contrabandei în regiunea transnistreană trebuie să fie o prioritate. [...] Atât timp cât regiunea transnistreană va fi o sursă majoră de îmbogățire pe cale ilegală pentru anumite persoane, nu va exista progres real în identificarea unei soluții politice.” (Moldpres, 13 iulie 2019).

Răspunzând în numele grupului de lucru, șeful misiunii OSCE în Republica Moldova, diplomatul german Claus Neukirch, nu a făcut referire la aspectele semnalate de premierul moldovean. Acesta doar a reafirmat că, într-adevăr, scopul principal al negocierilor este avansarea, cu pași mici, către un statut special pentru regiunea transnistreană (Moldpres, 12 iulie 2019).

Acest joc de cuvinte reflectă: a) vechimea *de facto* a OSCE față de simplii „observatori” SUA și UE, în acest proces de negociere; b) influența insurmontabilă a Federației Ruse asupra OSCE și c) faptul că Germania ia în calcul o posibilă adaptare la Federația Rusă în Republica Moldova, du-

pă tentativele eșuate ale autorităților de la Berlin (2014-2017) de promovare a statutului special pentru regiunea Donbas redactat de Rusia.

Grupul de lucru a avut o întâlnire și cu președintele Igor Dodon și cu Vice-prim ministrul pentru Reintegrare, Vasile Șova, la Chișinău. Chiar și Dodon a manifestat rețineri temeinice, chiar dacă indirecte, referitoare la reluarea imediată a negocierilor pe care OSCE, Moscova și Tiraspol sunt atât de dornice să le lanseze la acest moment. În schimb, Dodon a sugerat amânarea negocierilor politice până anul viitor și adoptarea unui nou set de trei priorități: „democratizarea regiunii transnistrene, asigurarea liberei circulații a oamenilor, mărfurilor și serviciilor pe întreg teritoriul Republicii Moldova și restabilirea unui spațiu comercial-economic unic în întreaga Moldovă.” (Moldpres, 12 iulie 2019).

Fără să elimine conceptul „pașilor mici”, acest set nou de priorități reflectă reticența lui Igor Dodon de a grăbi negocierile (după cum este menționat mai sus). Ceea ce Dodon a dat în mod explicit la o parte este proiectul său favorit referitor la „federalizare”.

Partea a II-a

Schimbarea regimului din Republica Moldova, în iunie 2019, a demontat unele teorii cheie ale diplomației occidentale, referitoare la negocierile pentru soluționarea conflictului transnistrean.

Una din aceste teorii face referire la conținutul soluției. Aceasta precizează că soluția („statutul special”) trebuie negociată și implementată cu un regim la Tiraspol care este instalat de Rusia și loial Moscovei. În acest fel, ar fi menținute rolul geopolitic actual și sistemul socio-politic din Transnistria, așa cum sunt descrise de Tiraspol: un avanpost al Federației Ruse și o platformă de asimilare politică și culturală a unei populații din afara acestui stat în lumea

rusă. Diplomația occidentală nu s-a gândit deloc că schimbarea regimului politic transnistrean ar trebui să reprezinte o condiție pentru orice soluție. În schimb, în virtutea inerției, conceptul „pașilor mici” a evoluat către îndeplinirea obiectivului cunoscut ca „statutul special”. Dacă ar fi acționat pe cont propriu, Federația Rusă nu ar fi reușit, singură, să își impună punctul de vedere așa cum a făcut-o în cazul acestor negocieri. Indiferența manifestată de Occident sau, începând cu anul 2016, consimțământul acestuia au creat terenul propice pentru astfel de evoluții, permițând Moscovei să facă parte din formatul 5+2. Evenimentele se îndreaptă către obținerea treptată a suveranității Transnistriei și către pierderea acesteia de către Republica Moldova. (EDM 20, 26 septembrie 2018)

Cu toate acestea, noul premier al Republicii Moldova, Maia Sandu, a solicitat condiționarea negocierilor de schimbări interne în Transnistria. Combaterea corupției și contrabandei transnistrene trebuie să reprezinte o prioritate, iar un eșec ar însemna dispariția „pașilor mici” către o soluție politică, a precizat Sandu membrilor unui grup larg de ambasadori implicați în negocieri. Chiar și Președintele Igor Dodon, care anterior își dorea accelerarea negocierilor cu Tiraspolul, a sugerat grupului de diplomați să se concentreze mai întâi asupra „drepturilor omului și proce-

Lider neoficial al Transnistriei, oligarhul Viktor Gushan

Sursa: www.fc-sheriff.com

sului democratic din Transnistria” și ulterior asupra negocierilor de ordin politic. (Moldpres, 12 iulie 2019, EDM, 17 iulie 2019). Temporizarea și reanalizarea procesului de negociere și adaptarea acestuia la schimbările interne din Transnistria este o noțiune care prinde contur la Chișinău, odată cu schimbarea regimului.

O altă teorie occidentală se referă la procesul de soluționare atât din perspectivă formală, cât și, mai ales, informală. Conform teoriei, liderul informal al Republicii Moldova, Vladimir Plahotniuc și președintele, Igor Dodon, urmau să livreze „progrese” în negocieri prin eforturi paralele. Și această teorie a fost demontată, în ambele cazuri, după schimbarea recentă a regimului de la Chișinău. Plahotniuc a obținut progrese în politica „pașilor mici” în perioada 2017-2018, servindu-se atât de puterea pe care o deținea pe plan intern, cât și de relația directă cu omologul său separatist, Victor Gușan, liderul „oligarh” informal din Transnistria. Plahotniuc a fost îndepărtat, însă, de la putere, în iunie 2019.

La rândul său, lui Dodon i-au fost zădărnicate eforturile de negociere cu liderul oficial al Transnistriei, Vadim Krasnoselski, în vederea identificării unei soluții mai rapide. Mulțumit de politica „pașilor mici”, Kremlinul a refuzat să îl impulsioneze pe Krasnoselski să negocieze cu Dodon. În schimb, Moscova dorește ca autoritățile de la Tiraspol să negocieze direct cu diplomații occidentali. Iar acest lucru a funcționat bine pentru Tiraspol, până la acest moment.

Conducerea tripartită a Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (președinția rotativă a Slovaciei, conducerea germană a misiunii de la Chișinău și Reprezentantul Special italian) fără îndoială a elaborat, pentru 2019, un plan bazat pe teoriile familiare de mai sus. Însă Plahotniuc nu mai este; Dodon este profund deranjat de preferința Moscovei pentru negocieri directe între autoritățile de la Tiraspol și diplomații occidentali, prin aceasta subminându-se autoritatea Chișinăului și privându-l pe Dodon de atuul său - imaginea de reintegrator al Republicii Moldova. Acest aspect explică de ce Dodon a precizat în fața diplomaților occidentali că este nevoie de schimbare politică în Transnistria. (vezi mai sus)

O a treia teorie occidentală, invalidată de schimbarea regimului politic al Republicii Moldova, se referă la baza politică internă de negociere a unei soluții pentru conflictul transnistrean. Teoria susținea că era cel puțin de dorit, poate chiar necesar, ca Plahotniuc și Dodon să ajungă la o înțelegere cu privire la problematică. Au intervenit trei schimbări, însă: a) căderea lui Plahotniuc, b) renunțarea de către Dodon la obiectivul federalizării și la abordarea sa privind negocierile (EDM, 18 iulie 2019) și c) punerea sub semnul întrebării a politicii „pașilor mici” de către blocul „ACUM” și de către coaliția aflată la guvernare.

Aceste evoluții recente au schimbat considerabil premisele unui consens politic la Chișinău referitor la soluționarea conflictului din Transnistria.

Singurul consens al coaliției de guvernare bicefală a Republicii Moldova este legat de faptul că o accelerare a negocierilor internaționale (în formatul 5+2) ar putea destrăma coaliția definitiv. Ambele părți preferă să amâne acest deznodământ cât mai mult posibil. Ambele consideră cooperarea pe probleme interne urgente mai importantă decât adresarea unor chestiuni „geopolitice” cu potențial de divizare.

Cele două componente ale coaliției vor influența în egală măsură poziția Chișinăului față de aceste negocieri și nu vor ajunge, automat, la confruntări între ele. Negociatorul șef, vice-premierul Vasile Șova, care este apropiat lui Dodon, a gestionat dosarul Transnistria într-un fel sau altul, din 1991 (noi.md, 1 iulie 2019), fiind personificarea memoriei birocratice instituționale a Chișinăului pe această problematică. Șova nu este un strateg, ci un executant meticolos al instrucțiunilor președintelui moldovean.

Din partea ACUM există câțiva deputați, în primul rând Oazu Nantoi și Igor Munteanu, care sunt experți pe chestiunea conflictului transnistrean, atât din perspectiva societății civile pro-Occidentale cât și din perspectiva de parlamentari. Sunt renumiți pentru faptul că au rezistat influențelor politicilor de „federalizare”, a „statutului special” și a „pașilor mici” și pentru faptul că au propus concepte alternative de soluționare a conflictului. Acestea includ transformarea politică și demilitarizarea Transnistriei, ca

premisă a oricărei soluționări a conflictului, dar și respingerea conceptului inacceptabil al „liniilor roșii” ca o soluție de inspirație externă pentru conflict.

Aceste două centre de influență probabil se vor contrabalansa reciproc în cadrul coaliției de guvernare. Un astfel de echilibru – și, probabil, consultările informale dintre acestea – ar trebui să evite cele două pericole care le așteaptă: menținerea cursului politicii „pașilor mici” (obținerea suveranității Transnistriei și pierderea suveranității de către Republica Moldova) și destrămarea coaliției din cauza acestei probleme.

Partea a III- a

Atitudinea Transnistriei față de OSCE, actorul principal în procesul de soluționare și gestionare a conflictului transnistrean, este caracterizată de un sindrom de impunitate. Sprijinit de Moscova, Tiraspolul forțează limitele toleranței OSCE în ceea ce privește încălcarea regulilor de bază ale procesului (vezi părțile I și II, EDM, 17, 22 iulie 2019). Unele episoade recente oferă o imagine reprezentativă a politicilor și psihologiei acestei relaționări.

În 11 iulie 2019, reprezentantul Transnistriei, Leonid Manakov, a ținut un discurs în cadrul unei sesiuni oficiale a Consiliului ONU pentru Drepturile Omului de la Geneva, în care solicita statutul de observator pentru Transnistria – o formă de recunoaștere semi-oficială. Manakov este șeful „Reprezentanței Oficiale a Transnistriei în Federația Rusă”, care s-a deschis în luna ianuarie a.c. în centrul Moscovei. Guvernul Republicii Moldova a protestat împotriva înființării reprezentanței în numeroase rânduri, precum și împotriva discursului de la Geneva. OSCE a păstrat tăcerea, deși în ambele cazuri acțiunile Tiraspolului au încălcat statutul Transnistriei în procesul de negociere

condus de organizație. În 12 iulie a.c., autoritățile de la Chișinău au protestat împotriva decretului transnistrean care restricționează și mai mult libertatea de mișcare „transfrontalieră” (granița cu Republica Moldova) a „cetățenilor străini” (cetățenii moldoveni). OSCE nu a reacționat nici de această dată, deși pe agenda negocierilor este promovată libertatea de mișcare.

În același timp, Misiunea OSCE a îndemnat, în egală măsură, ambele „părți” să nu mai organizeze exerciții militare în zona tampon, cu toate că Transnistria este cea care le organizează, uneori chiar în cooperare cu trupe rusești. Cel mai recent, autoritățile de la Tiraspol au militarizat punctele de frontieră „ilegale” (la granița cu Republica Moldova) și au amplasat trupe suplimentare de grăniceri. Misiunea OSCE nu a făcut caz de acest lucru, probabil din cauza temerilor de a fi etichetată drept o organizație care nu este capabilă să reacționeze eficient. (mfa-pmr.org, president.gos.org, 11, 12 iulie 2019, Moldpres, 11, 12, 26 iulie 2019, RFE/RL, 24 iulie 2019)

Misiunea OSCE tolerează pasiv toate aceste acțiuni ale Tiraspolului, datorită faptului că Rusia este actorul adevărat din spatele lor. Rusia este cea care găzduiește reprezentanța transnistreană la Moscova, Rusia este cea care l-a cooptat pe Manakov în delegația sa de la Geneva – oferind acolo cuvântul Tiraspolului – și Rusia este cea care organizează periodic exerciții militare în

Sursa: OSCE

cooperare cu militarii transnistreni susmenționați (integrați în lanțul de comandă rus).

Sistemul intern al OSCE împiedică organizația și misiunile sale din teren să adopte poziții împotriva intereselor Federației Ruse, în chestiuni legate de securitatea europeană (statele membre ale organizației pot adopta poziții separate, însă nu organizația în sine sau reprezentanții acesteia). Nefiind capabilă să gestioneze provocările zilnice, la nivel tactic, ale Tiraspolului și fiind împiedicată de dreptul de veto al Federației Ruse, OSCE gestionează un proces de negociere care încurajează separarea efectivă a Transnistriei de Republica Moldova.

Totuși, OSCE este un contribuitor activ la proces. Actualul nume al acestui proces este „Pachetul Berlin” din 2016, al „pașilor mici”, la a cărui elaborare și dezvoltare lucrează diplomații OSCE. Acest proces prevede concesii socio-economice și legale unilaterale din partea Republicii Moldova față de Tiraspol, consolidând în același timp *status quo-ul* politic și militar care favorizează Tiraspolul și Moscova. Aceștia câștigă în ambele situații.

Originile acestui proces se regăsesc în măsurile propuse în 2009 de premierul de atunci al Federației Ruse, Dmitri Medvedev, ca set de condiții prealabile la orice fel de soluționare politică a conflictului din Transnistria. Moscova a blocat procesul din 2011 până în 2016, anul în care Germania deținea președinția OSCE și ultimul an de mandat al ministrului (german) de externe Frank Walter Steinmeier. Pachetul politicii „pașilor mici” al lui Steinmeier, pus în aplicare cu Federația Rusă *ab initio*, este mai consistent și mai eficient decât cel al lui Medvedev, dar conceptele de bază sunt condițiile prestabilite de Federația Rusă pentru soluționarea conflictului transnistrean. Un alt diplomat simpatizant al Federației Ruse, Franco Frattini, a fost desemnat de președințiile italiană și slovacă, în anii 2018 și 2019, să promoveze „pachetul Berlin”. (vezi părțile I și II)

Tactica Rusiei este de a adăuga precondiții peste precondiții până la retragerea trupelor de pe teritoriul Republicii Moldova. Hotărârile OSCE din cadrul summit-ului din 1999 (când Rusia a votat împotriva) stipulau retragerea timpurie și

necondiționată a trupelor rusești. În 2002, OSCE a decis introducerea conceptului de „condiții”, fără a preciza care erau acelea, astfel totul rămânând la latitudinea Rusiei. În 2003, OSCE a renunțat pur și simplu la termenul limită al retragerii. Din 2005, diplomația germană sub conducerea lui Steinmeier argumenta, atât în cadrul OSCE cât și în alte ocazii, că trupele rusești de „menținere a păcii” reprezintă un element stabilizator și ar trebui menținute (în pofida ilegalității acestora) în teritoriu. În 2009, Federația Rusă a promovat conceptul lui Medvedev (vezi mai sus), un precursor al politicii „pașilor mici” a Berlinului din 2016 și a corespondentului lor din prezent.

Între timp, Rusia a adăugat „neutralitatea permanentă a Republicii Moldova ca garanție solidă” la setul de precondiții pentru soluționarea conflictului transnistrean. Federația Rusă refuză să își retragă trupele dacă nu se ajunge la o soluție politică. Și acea soluție trebuie (conform regulilor stipulate de Federația Rusă pentru formatul 5+2) să fie „acceptată de ambele părți”, respectiv supusă votului autorităților de la Tiraspol, fapt care degrevează convenabil Federația Rusă de sarcina recurgerii la propriul drept de veto.

Este, așadar, iluzoriu să credem și înșelător să ne prefacem că a mulțumi Moscova cu „pachetul Berlin” înseamnă doar întrunirea condițiilor preliminare de negociere a unei soluții politico-militare a conflictului. Aparent, autoritățile de la Chișinău au ales să creadă în această legătură pe timpul regimului lui Vladimir Plahotniuc, însă își regândesc strategia odată cu schimbarea acesteia. Politica „pașilor mici” nu este o precondiție a soluționării conflictului, ci un pas către demararea negocierilor care să ducă la identificarea unei soluții. Participanții la negocierile în formatul 5+2 cred în soluția reînțoarcerii Transnistriei la Republica Moldova cu un „statut special” – un eufemism folosit pentru negocierea federalizării.

Diplomațiile rusească și occidentală utilizează împreună acest eufemism deoarece federalizarea este o anatemă în Republica Moldova. Chiar și președintele Igor Dodon a recunoscut acest lucru după schimbarea recentă a regimului de la Chișinău. Un adept înfocat al federalizării, Dodon

a pus deoparte acest proiect, refuzând să se lase grăbit către negocierile politice și propunând o încetinire a acestora. (EDM, 18 iulie 2019)

„Pachetul Berlin” nu este bătut în cuie, ci adaptabil, la acest moment fiind cunoscut ca „Berlin Plus”. „Pașii mici” ai acestuia sunt precum cântecul „fluierului fermecat”. Încearcă să ghideze Republica Moldova către o independență a Transnistriei sub forma unui statut special, stabilind dinainte condițiile, fără negocieri politice și fără încercarea de a identifica un *quid pro quo* mascat sub forma progresului retragerii trupelor rusești de pe teritoriul Republicii Moldova.

Partea a IV-a

Grupul de lucru 5+2 (Federația Rusă, Ucraina, OSCE, SUA, Uniunea Europeană, Chișinău și Tiraspol, în această formulă din 2005) este cunoscut sub denumirea oficială de „Conferința Permanentă pentru probleme politice în cadrul procesului de negociere pentru reglementarea transnistreană” (termeni alocați de către Federația Rusă). Chiar și sub această denumire, grupul 5+2 are ca sarcină oficială promovarea și negocierea unei soluții politice. Cu toate acestea, grupul a fost în ultimii ani declasat și utilizat pentru promovarea măsurilor socio-economice care au avut consecințe legale în favoarea Tiraspolului. Politica „pașilor mici” promovată de Pachetul Berlin (vezi partea a III-a, EDM, 29 iulie 2019) a devenit mecanismul principal al activității grupului 5+2. Sunt promovate oficial ca „măsuri de îmbunătățire a vieții cetățenilor din ambele părți” ca și când ar trebui să redefină formatul 5+2 dintr-un forum politico-diplomatic, în unul de asistență socială. Unii rezidenți ar putea avea parte de câștiguri în mod tangențial, însă principalii beneficiari sunt autoritățile transnistrene.

Reuniunea anuală a grupului 5+2 din luna octombrie a.c. pare a fi dedicată unei posibile recunoașteri, într-o oarecare formă, a sistemelor bancar, de sine stătător, de telefonie și cale ferată transnistrene. Aceștia ar fi următorii „pași mici” din adaptabilul Pachet Berlin. OSCE așteaptă cu nerăbdare aprobarea acestor măsuri în cadrul unei „întâlniri de lucru eficiente”. (mfa.gospmr.org, 24 iulie 2019, Moldpres, 24, 25

iulie 2019)

Politica de ordin socio-economic a „pașilor mici” a început să aibă consecințe legale încă din 2018: recunoașterea plăcuțelor de înmatriculare transnistrene în traficul internațional, abrogarea legii moldovenești referitoare la dreptul de proprietate asupra terenurilor din teritoriul controlat de Tiraspol (în acest mod fermierii moldoveni au devenit arendași) și respingerea jurisdicției Republicii Moldova asupra școlilor cu predare în grafia latină (aceste școli sunt foarte puțin tolerate și acceptate la acest moment). (vezi EDM, 23 iulie și 20, 26 septembrie 2018)

Astfel de pași erodează, cumulativ, suveranitatea Republicii Moldova în Transnistria. Cei întreprinși, în acest moment, în legătură cu sistemele bancar, de telefonie și de cale ferată ar putea amplifica în continuare acest curent. Încet, încet, curentul în cauză duce la pierderea suveranității Republicii Moldova asupra Transnistriei și câștigarea independenței de către aceasta din urmă.

Aceste înțelegeri (și cele planificate) dețin, aparent, un caracter bilateral – Chișinău și Tiraspol – având OSCE ca mediator. Totuși, au nevoie să fie susținute moral și politic de grupul 5+2 pentru a putea fi percepute ca legitime – ceea ce din punctul de vedere al Republicii Moldova înseamnă acceptul Uniunii Europene și al SUA.

Prezența Bruxelles-ului și a Washington-ului în acest grup este simbolică. Sunt simpli observatori în cadrul negocierilor (pot urmări și face comentarii), un statut inferior celui al Federației Ruse, OSCE și Ucrainei – participanți cu drepturi depline. Dar OSCE – aparent mediatorul principal – nu este un actor independent, desfășurându-și activitățile sub influența dreptului de veto al Federației Ruse, ca membru al Organizației. Din când în când, autoritățile de la Washington au întreprins acțiuni în afara grupului 5+2, folosindu-se de poziția SUA de șef al misiunii OSCE pentru a determina autoritățile de la Chișinău să se conformeze pașilor mici din procesul Berlin, în perioada 2017-2018. Aceste acțiuni au creat confuzie în rândul autorităților și au dezamăgit grupurile cheie pro-occidentale de la Chișinău. Bruxelles-ul practică o diplomatie economică proprie în raport cu Transnistria, în timp ce poziția UE în formatul 5+2 este de a adopta politica

„pașilor mici” a Germaniei. Germania are și ea agenda proprie în afara grupului, însă aceasta a intrat recent, semi-oficial, în format, prin preluarea (de la SUA) conducerii misiunii OSCE de la Chișinău și acum este promotorul Pachetului Berlin. Slovacia deține președinția OSCE de la Viena, însă a fost de acord cu prelungirea mandatului lui Franco Frattini (de orientare pro-rusă) de reprezentant al OSCE, în cadrul acestor negocieri. Diplomații ucraineni se tem că posibila acordare a unui statut special Transnistriei ar crea un precedent care să fie utilizat împotriva sa, însă până la acest moment s-a menținut pe poziție în cadrul forumurilor 5+2. (RFE/RL, 1 iulie 2019)

Forumul 5+2 nu a reușit să creeze o platformă pentru negocieri reală și nici să protejeze interesele Republicii Moldova. Eșecul a fost inevitabil din momentul în care diplomația occidentală a acceptat termenii Federației Ruse privind componența și regulile de funcționare ale grupului de lucru. Începând cu 2005, Federația Rusă s-a folosit de forum pentru simularea negocierilor, în timp ce Transnistria își consolida parcursul spre obținerea independenței. Timp de zece ani, diplomația occidentală a avut o atitudine pasivă, dinamizându-și activitatea începând cu 2016 și odată cu apariția Pachetului Berlin. Acesta este un caz deosebit (și singurul după conflictul post-sovietic) în care diplomațiile rusă și occidentală par că au ajuns la o înțelegere.

Denumirea oficială de „proces de negociere”

denotă faptul că nu este „înghețat”. Înaintează, însă, într-o direcție greșită. O înghețare temporară ar fi soluția cea mai puțin rea în acest caz și ar putea fi luată în considerare de unii dintre participanții la negocierile în formatul 5+2, înainte de întâlnirea anuală din luna octombrie și de cea a OSCE la final de an.

Continuarea acestui proces este posibilă, însă este în dezavantajul Republicii Moldova și în favoarea Federației Ruse și a Transnistriei. Interesul birocratic al OSCE este acela de a arăta „progrese” și „rezultate” mai ales în apropierea conferințelor specifice (de două ori în Bratislava, în acest an). Autoritățile de la Berlin sunt la rândul lor interesate în acest proces, dată fiind politica germană față de Federația Rusă. Pe de altă parte, autoritățile de la Washington, Bruxelles și Kiev nu au un motiv evident pentru care să promoveze acest proces. L-ar putea opri temporar, în mod justificat, pentru o reanalizare minuțioasă a premiselor și obiectivelor sale. O întrerupere în scopul reanalizării este de mult necesară și nu este nevoie să fie catalogată drept „înghețare”, chiar dacă acesta va fi cazul.

Sursa: Moldova.org

O NOUĂ ABORDARE PENTRU SERBIA ȘI KOSOVO

Ben HODGES¹

Am fost de curând la Belgrad, în mai, la săptămâna anuală a NATO găzduită de curajoasa și neobosita Jelena Milic, de la Centrul pentru Studii Euro-Atlantice, în cooperare cu Arne Sannes Bjornstad, ambasadorul Norvegiei la Belgrad și Direcția pentru Diplomatie Publică a NATO. De asemenea, am avut privilegiul să îl întâlnesc pe Aleksandar Vucic, președintele Serbiei.

Am plecat de la Belgrad îngrijorat, dar ciudat, optimist.

Este momentul ca SUA, în cooperare cu Uniunea Europeană și NATO, să depună eforturi comune, susținute pentru a crea condițiile necesare ca Serbia și Kosovo să ajungă la o înțelegere privind viitorul relației lor.

Cei trei factori decisivi pentru materializarea acesteia sunt:

#1 Asigurați-le libertate de acțiune – Președintele sârb, Aleksandar Vucic și președintele kosovar, Hashim Thaci, au nevoie de timp pentru discuții, negocieri și compromisuri. Occidentul ar trebui să se abțină de la a impune linii roșii și de la a-i mai critica pe cei doi lideri.

Președintele sârb, Aleksandar Vucic și președintele kosovar, Hashim Thaci

Trebuie să le dăm speranțe.... Integrarea (în Occident) trebuie să fie reală și să fie însoțită de beneficii economice palpabile, aspect care îi va ajuta pe cei doi președinți să răspundă grupurilor de cetățeni care nu văd beneficiile integrării. SUA, NATO și Uniunea Europeană pot face acest lucru.

#2 Soluții locale – Să privim la ce s-a întâmplat în Macedonia de Nord. Mulțumită curajului politic al celor doi lideri și sprijinului extern care le-a acordat timp pentru negocieri și pe de altă parte în ciuda eforturilor depuse de Kremlin pentru a le împiedica, problema numelui a fost soluționată și, în acest fel, viitorul se prezintă mult mai bine pentru populația din Macedonia

1. Frederick Benjamin "Ben" Hodges este General Locotentent în rezervă, expert pe probleme militare și studii strategice în cadrul Centrului pentru Analiză Politică Europeană. Ultima funcție militară îndeplinită a fost aceea de Comandant al Forțelor Terestre ale SUA în Europa (US Army Europe – USAREUR), în perioada 2014-2017.

Începând cu mandatul său de comandant al USAREUR, Ben Hodges a fost unul dintre cei mai mari susținători ai flancului estic al NATO, în special al regiunii Mării Negre. Opiniile și abordările sale originale, profesionale și înflăcărâte referitoare la securitatea europeană au avut un impact major la Washington printre decidenții politici și experți.

Ben Hodges a vizitat regiunea în mai-iunie 2019 și a fost unul dintre vorbitorii din cadrul „Black Sea and the Balkans Security Forum”, care a avut loc în perioada 12-14 iunie la Mamaia, România. A contribuit semnificativ la succesul Forumului găzduit pe malurile românești ale Mării Negre, identificând cele mai importante amenințări la adresa securității și stabilității din regiune și modalități de contracararea acestora.

2, Acest articol a fost publicat inițial pe blogul său personal din cadrul Alpen Group (Grupul Alpen). Alpen Group este o rețea informală de strategii care s-au reunit pentru a analiza viitorul relației transatlantice și al securității și apărării europene și pentru a întreprinde acțiuni în acest sens.

de Nord. Bineînțeles, conflictul dintre Serbia și Kosovo este diferit și poate fi mult mai greu de soluționat. Dar președinților Vucic și Thaci trebuie să li se ofere ocazia să demonstreze același curaj și spirit de conducere și să identifice soluții proprii ... ei sunt cei care vor trebui să suporte consecințele.

#3 Opțiuni strategice – Președintele Vucic are nevoie de opțiuni strategice pentru Serbia - altele decât transformarea într-o „Cuba” sau „Venezuela” din sud-estul Europei, un satelit care este legat doar de Kremlin și care nu obține, pentru popor, beneficii pe termen lung. Serbia poate deveni o influență stabilă și responsabilă în regiune, dacă încheie un acord pașnic cu Kosovo.

De ce este atât de greu?

Președintele Serbiei este supus unor presiuni imense din partea propriilor cetățeni și din partea Federației Ruse. Impunerea de către Kosovo a taxelor vamale de 100% pe importurile din Serbia i-a slăbit semnificativ poziția ca negociator. În plus, a fost criticat și de Biserica Ortodoxă Sârbă și caracterizat drept trădător dacă ia în calcul recunoașterea independența Kosovo.

Principalul instrument de influențare a Serbiei de către Federația Rusă derivă din nevoia celei dintâi de a primi sprijin (din partea Federației Ruse) în Consiliul de Securitate al ONU, atunci când Kosovo își va fi proclamat independența. Autoritățile de la Kremlin sunt conștiente de acest aspect și nu sunt interesate să soluționeze problema.

Moscova trece deseori peste autoritatea președintelui Vucic punând presiune prin intermediul Bisericii și influențând syndicatele militarilor, polițiștilor și pe alții care consideră că vor pierde dacă independența Kosovo este recunoscută oficial de Serbia.

Președintele Thaci se confruntă cu provocări similare, în condițiile în care unele grupări politice kosovare dominate de frustrare îndeamnă la violențe împotriva Serbiei sau la unirea cu Albania.

În ciuda acestor obstacole, președinții Vucic și Thaci au demonstrat, în ultimele câteva luni, spirit de conducere în încercarea de a identifica o soluție la ceea ce pentru Occident pare să fie o situație greu de rezolvat. Toate acestea subliniază faptul că ambii lideri au nevoie de sprijin din Occident.

Summit-ul Balcanilor care a avut loc la Berlin nu a avut succes, dar membrii delegației sârbe au dat dovadă de maturitate și alură de conducători, ceea ce oferă, poate, un dram de speranță pentru summit-ul de la Paris, din luna iulie.

Există posibilitatea să apară o oportunitate care să dea un nou avânt soluționării. Consiliul Europei, sprijinit de o nouă Comisie Europeană, ar putea reda speranța integrării Serbiei și Kosovo în Uniunea Europeană, în condițiile în care fac progrese pentru îndeplinirea cerințelor UE. NATO la rândul său va putea profita de viitorul summit de la Londra, pentru a pune din nou accent pe misiunea KFOR. NATO este sprijinită în eforturile sale, în condițiile în care cele două armate sunt conduse de generali care înțeleg și respectă Occidentul și sunt conștienți de faptul că NATO este sursă de stabilitate, nu de amenințare.

Pe de altă parte, domeniul militar sârb poate fi, în egală măsură, influențat de Federația Rusă. De exemplu, o paradă militară care a avut loc recent la Niș și care a fost dedicată comemorării sfârșitului celui de-al II-lea Război Mondial a fost formată numai din militari ruși și sârbi. Aceasta a fost o insultă la adresa aliaților occidentali și a făcut parte dintr-un efort de a rescrie istoria

pentru a demonstra că Rusia este singurul „prieten” pe care Serbia se poate baza. Președintelui sârb îi revine sarcina de a îndrepta această greșeală la timp pentru cea de-a 75-a aniversare, de anul viitor.

Așadar, ce este de făcut?

SUA ar putea avea un efect decisiv în regiune dacă ar adopta o strategie cuprinzătoare (în cooperare cu UE și NATO), care să ofere timpul necesar celor doi lideri politici, să îi ferească de presiunile interne și externe și să dea speranță celorlalți, având în vedere că este nevoie de compromisuri drastice...însă numai dacă acordă același nivel de atenție pe care l-a acordat negocierilor Acordului de Pace de la Dayton și desfășurării, înainte de aceasta, a IFOR și SFOR – ceea ce a adus, într-un final, o pace capricioasă dar durabilă în Balcanii de Vest.

Este esențial ca Occidentul să aibă un diplomat cu experiență care să ducă o „diplomație de intermediere” pentru această situație....similar rolului pe care l-a jucat ambasadorul Richard Holbrooke în negocierile din timpul Acordului de Pace de la Dayton. Cineva care să urgenteze negocierile și care să aibă sprijinul celor mai importante puteri din regiune, al UE și al altor părți interesate, precum România, care are și ea un rol important de jucat, având în vedere amplasarea sa strategică – la confluența dintre Balcani și regiunea extinsă a Mării Negre. Într-adevăr, chiar dacă România nu a recunoscut independența Kosovo, poate avea un efect calmant asupra Serbiei.

Misiunea KFOR a NATO trebuie de asemenea menținută. Lideri albanezi și sârbi m-au rugat în trecut, când eram Comandantul General al Forțelor Terestre ale SUA din Europa, să le mențin deoarece erau singurul element de stabilitate din regiune. Mai mult, trebuie încurajată cooperarea dintre NATO și Forțele Armate Sârbe și asigurată o tranziție eficientă și responsabilă pentru Forțele Armate ale Kosovo.

În sfârșit, Serbia și Kosovo trebuie să facă progrese serioase în scopul îndeplinirii cerințelor impuse de UE pentru integrare, în loc să critice mereu autoritățile de la Bruxelles.

Concluzie

Ne aflăm din nou în Competiția dintre Marile Puteri și a sosit timpul ca Occidentul să exercite o influență pozitivă asupra regiunii. Ar trebui să continuăm să apărăm principiile și să respectăm valorile, dar acest lucru nu trebuie să însemne prelegeri sau linii roșii. Mai bine haideți să intrați în competiție – cu siguranță Rusia și China vor umple golurile. Haideți să intrați în competiție ca să permitem dezvoltarea potențialului și a speranței. Avem o poveste mai frumoasă să spunem.

Anunțuri - Publicitate

Anunțuri și publicitate în cadrul buletinului pot fi inserate în spațiul disponibil sau pe pagină/pagini separate.

Pentru detalii și eventuale alte condiții rugăm contactați Departamentul marketing,

la tel. 031 101 1934 sau e-mail: office@ingepo.ro.

Ne rezervăm dreptul de a nu da curs unor solicitări care credem că nu corespund profilului acestui buletin.

**Ambasador prof. Dumitru
CHICAN**

MEDITERANA ORIENTALĂ: TURCIA ÎNTRE HIDROCARBURILE CIPRIOTE ȘI RACHETELE RUSEȘTI S-400

I

La 10 iulie, Bruxelles-ul a găzduit o serie de discuții și consultări intense, la nivel de specialiști și experți ai Uniunii Europene. Tema principală a acestor întreveneri a fost dată de perspectiva și posibilitatea adoptării și implementării de noi sancțiuni internaționale împotriva Turciei. Reuniunile au fost organizate ca o reacție de îngrijorare la ceea ce comunitatea europeană crede a fi politica „ilegală” și „provocatoare” pe care Ankara o practică în ultimul timp și care ar fi de natură să amenințe stabilitatea și echilibrul geostrategic în bazinul răsăritean al Mării Mediterane. Iar cauzele directe, generatoare ale acestei stări de îngrijorare se regăsesc în două dintre cele mai dinamice decizii adoptate de regimul președintelui Recep Teyyp Erdogan. Este vorba, în primul rând, despre declarațiile și măsurile de reluare a prospecțiunilor geologice pentru depistarea și exploatarea rezervelor de petrol și gaze naturale în apele economice teritoriale ale Republicii Cipru. În această zonă se întâlnesc interesele economice atât ale Ciprului, Greciei și statelor riverane Israel, Egipt, Siria și Liban, cât și ale unor state europene care își revendică întâietatea, dacă nu chiar exclusivitatea, în ceea ce privește exploatarea importantelor rezerve de hidrocarburi descoperite în acest areal în ultimul timp. Este vorba, în al doilea rând, despre decizia Turciei – important

membru al NATO – de a achiziționa și implementa pe teritoriul său mai multe baterii de rachete sol-aer S-400, produse de Federația Rusă. Dintr-o dată, prin deciziile sale, Turcia se plasează într-o poziție de adversitate atât față de comunitatea europeană și statele regionale animate de interese economice, cât și de Statele Unite ale Americii și Alianța Nord-Atlantică, din considerente strategice, militare și politice.

Așa cum era de prevăzut, oficialii turci au respins categoric acuzațiile și măsurile avute în vedere de către comunitatea occidentală și de vecinătatea regională. O declarație a ministerului turc al Afacerilor Externe le reproșă acuzatorilor că și-au pierdut simțul neutralității și, în consecință, calitatea de mediatori imparțiali în tot ceea ce ține de dosarul conflictului cipriot. Ca ripostă pragmatică, comunicatul ministerului turc anunța că navele de foraje și prospectări maritime „Fetih” și „Yavuz” au fost relocate la est de coastele cipriote, unde urmează a demara operațiuni de cercetări geologice și foraj. Mai mult, șeful diplomației turce, Mevlüt Çavuşoğlu, avertiza, într-o declarație de presă, că nicio măsură pe care Uniunea Europeană o va adopta împotriva Turciei pentru activitățile acestei țări în Estul Mediteranei, nu va produce vreo schimbare, fiind, dimpotrivă, de natură să aibă consecințe im-

previzibile în plan militar. Ori se va conveni asupra unei împărțiri echitabile a rezervelor de hidrocarburi din această regiune, ori Turcia va continua să apere prin toate mijloacele drepturile turcilor din Insula Cipru”, mai supralicita demnitarul turc.

De partea sa, Washingtonul dădea publicității o declarație a Departamentului de Stat în care, exprimându-și „profunda îngrijorare” față de acțiunile Turciei, chema toate statele riverane la „reținere” și la „dialog”, pentru depășirea pașnică a crizei create de „măsurile provocatoare” ale Turciei, amenințând, în același timp, cu noi sancțiuni.

Descoperirile importante de gaze naturale în zonele economice exclusive ale Siriei, Libanului, Ciprului și Israelului realizate în ultimii trei ani, precum și perspectiva punerii în exploatare a noi zăcăminte de petrol au făcut ca porțiunea răsăriteană a Mării Mediterane să devină teatrul unor puternice tensiuni politice. Aceste tensiuni au generat aprinse dezbateri și dispute, axate pe necesitatea de reechilibrare a raportului de forțe geopolitice și de redesenare a frontierelor maritime între statele riverane și marii jucători globali pe piața contemporană a surselor con-

venționale de energie. Trasate în 1948, după apariția pe harta regională a statului Israel, aceste frontiere au constituit un permanent izvor de conflicte și confruntări politico-diplomatice care, astăzi, riscă să se amplifice. Rezervele consistente de gaze, cuantificabile în miliarde de metri cubi deschid perspectiva ca acest areal maritim să se impună ca un actor de primă mărime pe piața globală a energiei și hidrocarburilor. Factorul energetic care oferă, s-ar putea spune, singurul numitor comun pentru identitatea economică regională, a devenit și continuă să se impună ca un element decisiv și esențial în contextul amplei confruntări geopolitice aflată în desfășurare pe eșichierul regional. În acest context, evoluția ascensională a conflictelor și disputelor generate de ultimele descoperiri de hidrocarburi și gaze naturale în zonele economice maritime ale Ciprului și Israelului, cu deosebire, reprezintă una dintre problemele conflictuale ale Mediteranei orientale. Acesta este unul dintre cele mai complexe și râvnite spații conflictuale ale geografiei politice a zilelor noastre și a perspectivei pe termen scurt și mediu. Și atâta vreme cât această multitudine de provocări nu vor fi tratate și soluționate cu realism și prudență și nu vor fi apărute de consecințele abordării pripite pe termen

Sisteme de apărare aeriană S-400 <https://www.zerohedge.com>

scurt care caracterizează politicile regionale, situația va sfârși, mai devreme sau mai târziu prin a deveni un nou și exploziv centru de expansiune conflictuală regională.

II

Dar, alături de incisivitatea manifestată de Turcia în discutarea și tratarea tensiunilor deja existente, un nou focar de tensiune amenință să se adauge la factorii destabilizatori deja existenți din cauza competiției acerbe pentru resurse de energie. Și este vorba de avertismentele tot mai vocale pe care Statele Unite le îndreaptă către Ankara, legate de consecințele și penalitățile „serioase” pe care le poate avea decizia președintelui Erdogan de a-și dota potențialul militar național cu baterii de rachete S-400 produse de Federația Rusă. Departamentul de Stat a emis, nu o dată, atenționări publice severe cu măsuri punitive care ar urma să fie dispuse fie de Administrație, fie în cadrul Congresului în cazul în care Turcia își va ignora angajamentele ce decurg din calitatea sa de aliat strategic al Americii și de membru fondator și esențial al Alianței Nord Atlantice și, în general, al spațiului relațional euro-atlantic. De cealaltă parte, oficialii de la Ankara nu au ezitat să aducă Alianței acuzații potrivit cărora strategia NATO afectează interesele turcești în bazinul oriental al Mării Mediterane, prin politica de „încercuire” și „blocare” a programelor regionale ale Ankarei, politică față de care, potrivit aceluiași semnale lansate de Ankara, regimul lui Recep Tayyip Erdogan este decis să reacționeze „cu hotărâre”, ceea ce va însemna, inevitabil, încă un focar de încordare într-o regiune deja tensionată.

Toate aceste elemente au ridicat, în ultimul timp, întrebarea, nu lipsită de importanță, dacă viziunea lui Recep Tayyip Erdogan este expresie a unui program prestabilit și aflat în curs de implementare, sau este rezultatul unor acumulări de regrese și eșecuri pe care Ankara le-a contabilizat în ultimii ani. Eșecurile care au marcat intervenția turcă în războiul civil sirian, intrarea în forță a Iranului și a Federației Ruse într-o geografie politică

considerată de Turcia drept un „spațiu vital” pentru proiectele sale regionale, seria de concesi pe care președinția lui Erdogan le-a făcut în fața lui Vladimir Putin, destrămarea sloganurilor privitoare la „paradigma” turcă de evoluție a lumii orientale islamice, și demonetizarea mai vechii teorii intitulată „zero probleme” în relațiile cu vecinătatea regională sunt doar câteva dintre aceste etape. La capătul acestora, politica regională Turciei se concentrează aproape obsesiv și exclusiv asupra unui singur obiectiv și anume anihilarea „pericolului existențial” pe care minoritatea kurdă l-ar reprezenta pentru unitatea și suveranitatea națională a acestui stat - o obsesie care a avut drept rezultat o severă deteriorare și tensionare a relațiilor dintre Ankara, pe de o parte, și America și comunitatea europeană, pe de altă parte. În atare conjuncturi, nu mai trebuie să surprindă preocuparea observatorilor și analiștilor care se întrebă deschis dacă nu cumva asistăm la un război rece nedeclarat și la o glisare a Turciei lui Erdogan către „tabăra rusească”, cu toate consecințele pe care o asemenea evoluție o va avea, inevitabil, asupra relațiilor și reacțiilor care pot veni dinspre spațiul Alianței Nord-Atlantice către Cornul de Aur. Cele de mai sus ar aduce noi factori de îngrijorare în ecuația de securitate a celor trei mări de care NATO și Turcia nu sunt nici îndepărtate și nici străine.

TURCIA. LA RĂSCRUCEA PROBLEMELOR ORIENTULUI ȘI OCCIDENTULUI

Costin UNGUREANU

Turcia a solicitat din nou aderarea la UE în 1987, pe timpul lui Turgut Ozal, al optulea președinte al Turciei. Dar, până în prezent, turcii nu au reușit să convingă nici UE și nici statele membre că sunt pregătiți să fie parte a comunității europene. Sunt mulți factori care au contribuit la eșecul solicitării formulate de Turcia – unul din factorii dezbătuți intens se referă la perspectiva istorică referitoare la cultură și identitate¹.

Turcia, o piață emergentă majoră, apreciată ani de zile de investitorii internaționali, a înregistrat în 2017 o creștere economică de peste 7%, dar în 2018 a fost afectată de deprecierea cu 30% a lirei turcești. Pentru 2018, analiștii economici au anticipat un declin al PIB de 3% față de 2017, scăderea cea mai gravă având loc după 2009. În replică, în septembrie 2018, guvernul Turciei a anunțat lansarea Noului Program Economic, în care sunt incluse ținte de inflație de 16% pentru 2019, 10% pentru 2020 și 6% pentru 2021...

Din august 2018, criza turcească a început să-și demonstreze forța de propagare pe alte piețe, riscând să împingă Turcia, o țară cu 3,5 milioane de refugiați sirieni, spre un „bailout” internațional sau, cel mai probabil, în mâinile rușilor². Pe fondul îngrijorărilor create de faptul că președintele Recep Tayyip Erdogan exercită o mare presiune asupra politicilor monetare și financiare ale Turciei, dar și al tensiunilor diplomatice între Ankara și Washington, lira turcească s-a depreciat cu peste 40% în primele opt luni ale anului 2018, iar inflația a crescut cu 23,5%.

Fondurile Suverane al Rusiei (RDIF) și Turciei au anunțat crearea și lansarea fondului de investiții ruso-turc, în timpul vizitei președintelui turc Recep Tayyip Erdogan la Moscova, din 8 aprilie 2019. „În stadiul inițial, proiectele fondu-

lui se referă la suma de 200 milioane euro care ar trebui investiți. Valoarea totală a fondului de investiții se situează la 900 de milioane de euro”, se arată într-un comunicat al RDIF. Cele două părți au început să dezvolte proiecte comune cu accent pe tehnologie, sănătate și infrastructură.

Actualizări de situație:

În 9 iulie 2018 președintele Recep Tayyip Erdogan și-a inaugurat al doilea mandat, marcând în același timp schimbarea sistemului parlamentar, în funcție de aproape 100 de ani, cu unul în care puterea politică este concentrată mai mult la nivelul președinției.

În 3 august 2018, președintele Erdogan a anunțat un nou program pentru 100 de zile și a făcut apel la toți cetățenii „să scoată” valuta străină și aurul „ținut sub pernă” și să-și transforme economiile în lire turcești, apel care se pare că nu a avut efectul scontat. Pe de altă parte, Erdogan a mai spus că Turcia nu va accepta să fie dependentă de Occident și se va orienta spre piața chineză pentru împrumuturi (inclusiv emiterea unor titluri de stat în yuani), fără a explica de ce chinezii vor trata Turcia altfel decât creditorii americani sau europeni. Mai mult, decizia președintelui SUA, Donald Trump, de majorare a taxelor la oțel și aluminiu, a fost apreciată de președintele turc ca un război economic și a lansat un mesaj omologului său american, spunând: „Într-un moment când Răul continuă să bântuie prin lume, acțiunile unilaterale adoptate de SUA împotriva Turciei, aliatul nostru de zeci de ani, nu ar face decât să deservească interesele și securitatea SUA”³.

Alegeri repetate și pierdute:

La primul scrutin pentru alegerea primarului

1. Aaron Denison, *Turcia – UE: Așteptându-l pe Godot*, în supliment la Pulsul Geostrategic, nr. 259-260, 20 mai 2018, p. 3.

2. Vezi articolul care tratează această problemă, semnat de Bogdan Cojocaru, în Ziarul Financiar, 14 august 2018.

3. Corneliu Pivariu, *Turcia – actor incontestabil în Orientul Mijlociu*, în Pulsul Geostrategic, nr. 265, 20 august 2018, p. 38

oraşului Istanbul, din luna martie 2019 – vot *anulat* – candidatul opoziţiei a câştigat alegerile cu 48,83% din voturi, în timp ce candidatul Partidului Justiţie şi Dezvoltare (AKP) – partidul din care provine şi Recep Tayyip Erdogan – a obţinut 48,55% din voturi⁴. Ulterior înfrângerii, Partidul Justiţie şi Dezvoltare (AKP) a emis acuzaţii de fraudă şi a contestat rezultatul votului la Curtea Supremă, care a decis anularea lui şi reorganizarea alegerilor, în data de 23 iunie 2019. Recep Erdogan nu a prezentat vreun motiv pentru reorganizarea alegerilor, singura justificare fiind faptul că rezultatul a fost foarte strâns.

Ulterior deciziei, opoziţia a acuzat Curtea Supremă de faptul că ar fi fost influenţată politic şi a caracterizat-o (hotărârea) drept dictatură. Înfrângerea din Istanbul (prima din 17 ani de când se află la putere AKP) nu a fost, însă, singura suferită de Partidul Justiţie şi Dezvoltare (AKP). Acesta a mai pierdut alegerile în alte două oraşe importante ale Turciei, Izmir şi capitala Ankara. Dintre cele trei însă, înfrângerea din Istanbul a cântărit cel mai mult din cauza faptului că este cel mai populat oraş (aproximativ 16 milioane de locuitori) şi este şi cel mai important centru economic al ţării.

În 23 iunie 2019, Partidul Justiţie şi Dezvoltare (AKP) a pierdut din nou alegerile locale din Istanbul, pentru a doua oară consecutiv. Potrivit datelor iniţiale, candidatul opoziţiei a obţinut 53,7%, în timp ce candidatul Partidului Justiţie şi Dezvoltare (AKP) a obţinut 45,4%. Pe listele electorale au figurat nu mai puţin de 32 de candidaţi (printre care şi 17 independenţi), însă cu şanse reale au fost cotaţi doar doi: candidatul Partidului Justiţie şi Dezvoltare (AKP) şi cel al Partidului Republican al Poporului (CHP).

În 29 octombrie 2018, preşedintele turc Recep Tayyip Erdogan a inaugurat, la Istanbul, un nou aeroport de dimensiuni faraonice, care simbolizează apetitul său pentru proiecte uriaşe de infrastructură şi care ar urma să devină pe termen lung cel mai mare din lume⁵: „Sper că aeroportul va fi benefic regiunii noastre şi întregii lumi”, a declarat Erdogan în cadrul unei ceremonii somptuoase, adăugând că noua construcţie se va numi, pur şi simplu, „Aeroportul din Istanbul”. Lideri din state Balcanice şi din Asia Centrală, precum şi emirul Qatarului, şeful Tamim bin Hamad Al-Thani, sau controversatul preşedinte al Sudanului, Omar Al-Bashir, căutat pentru genocid de Curtea Penală Internaţională, au fost prezenţi la ceremonie.

Ceremonia de inaugurare a mai fost organizată şi pentru a coincide cu 95 de ani de la crearea republicii. Aeroportul a devenit operaţional începând cu sfârşitul lunii decembrie 2018, iar zborul comercial inaugural, cu destinaţia Ankara, a avut loc în 31 octombrie 2018. Aeroportul Internaţional Ataturk, ajuns la saturare, devine astfel al doilea aeroport al Turciei. Numărând şi Aeroportul Sabiha Gökçen, Istanbulul are astfel trei aeroporturi internaţionale.

Cu o capacitate iniţială de 90 de milioane de pasageri pe an, noul aeroport a intrat direct în

Cel mai mare aeroport din lume:

Sursa: <https://igairport.com/en>

4. Art. lui Tudor Ionescu, preluare de pe site-ul <https://www.b1.ro/stiri/externe/akp-a-pierdut-alegeri-istanbul-turcia-recep-erdogan-282241.html>, postat şi vizitat pe 23 iunie 2019, orele 19:50, respectiv 21:52

5. * * *, *Erdogan a inaugurat un aeroport programat să devină cel mai mare din lume*, în Ziarul Bursa, 30 octombrie 2018

primele cinci la nivel mondial. Compania care îl administrează, IGA vizează, până în 2028, să atingă o capacitate de 200 de milioane de pasageri pe an, adică dublul aeroportului american Atlanta, care ocupă primul loc în lume la numărul de pasageri care-l tranzitează anual.

Aeroportul Istanbul face parte din marile proiecte de infrastructură susținute cu tărie de Recep Erdogan, care dorește cu ardoare ca Turcia să intre în clubul primelor 10 puteri mondiale până la centenarul republicii, în 2023. Însă construcția a fost însoțită de mai multe polemici privind, în special, impactul său asupra mediului și condițiile de lucru pentru cei circa 34.000 de muncitori care au lucrat la foc automat pentru a fi respectate termenele. O grevă care a avut loc în septembrie 2018 a fost reprimată prin sute de arestări. Majoritatea greviștilor au fost eliberați, dar circa 20 de persoane erau încă închise la ora inaugurării oficiale. Conform autorităților, circa 30 de muncitori au murit pe șantier de la începutul lucrărilor, în 2015. Sindicatele spun însă că cifra este mult subestimată ...

Complotul american:

În 13 august 2018, președintele turc Recep Tayyip Erdogan a acuzat Statele Unite că ar căuta să lovească Turcia „în spate”, arătând că există un „complot” american pentru prăbușirea brută a lirei turcești⁶: „Pe de o parte sunteți cu noi în NATO, iar pe de altă parte căutați să vă loviți partenerul strategic în spate. Este acceptabil un asemenea lucru?”, a întrebat Erdogan într-un discurs susținut la Ankara.

Turcia și Statele Unite, țări aliate în NATO, se confruntă cu o criză diplomatică legată de arestarea de către Ankara a unui pastor american, Andrew Brunson, acuzat de „spionaj” și „terorism”. Cerând eliberarea sa, Statele Unite au impus sancțiuni de blocare a proprietăților din SUA a doi miniștri turci, iar aceștia au declarat că nu au așa ceva. Aceste tensiuni ivite la începutul lunii august 2018 au accelerat căderea lirei turcești, a cărei valoare s-a depreciat cu peste 40% de la începutul anului respectiv.

Deprecierea arată însă, că nici economia turcă, nici măsurile de politică economică și bancară luate de Istanbul nu susțin suficient moneda națională ... Criza diplomatică dintre cele două țări a trecut, în 10 august 2018, la un palier suplimentar, după ce președintele american Donald Trump a anunțat că-și dă acordul în vederea unei dublări a taxelor asupra importurilor de oțel și aluminiu produse în Turcia – ceea ce a condus la o nouă devalorizare a lirei turcești.

În 13 august 2018, guvernul turc a anunțat că investighează mai multe sute de deținători de conturi pe rețelele sociale, bănuți că au publicat mesaje care ar putea provoca o percepție negativă asupra economiei și totodată o prăbușire a lirei, în condițiile în care moneda Turciei cunoaște o depreciere gravă în ultima perioadă⁷. Potrivit agenției de presă Anatolia, Ministerul turc de Interne a demarat o anchetă preliminară asupra a 346 de conturi de pe rețelele sociale unde au fost publicate comentarii provocatoare cu privire la deprecierea lirei. De asemenea, autoritatea care supraveghează piețele financiare din Turcia (CMB) a anunțat că a demarat acțiuni în justiție împotriva oricui răspândește informații false referitoare la economia turcească.

La un moment dat, cursul lirei turcești s-a depreciat cu până la 18%, cea mai mare scădere din 2001, de la criza financiară din Turcia. Rezultatul s-a extins și către piețele financiare globale, bursele europene fiind afectate în special după ce investitorii au devenit neliniștiți cu privire la expunerea băncilor de pe continent, în relația cu Turcia.

Implozia economică:

La începutul lunii august 2018, administrația de la Washington a anunțat, cum spuneam mai sus, dublarea tarifelor pentru importurile de oțel și aluminiu din Turcia și impunerea unor sancțiuni, pe fondul refuzului Ankarei de a elibera un pastor american acuzat de terorism⁸. Acest pretext a reprezentat catalizatorul pentru ceea ce pare să fie implozia uneia dintre cele mai mari economii emergente a lumii, cum a demonstrat până acum

6. A.B., *Președintele Erdogan acuză SUA de complot împotriva Turciei*, în Ziarul Bursa, 14 august 2018

7. A.B., *Guvernul turc: Sute de conturi de socializare investigate*, în Ziarul Bursa, 14 august 2018

8. Cătălin Rechea, *Sistemul bancar european este amenințat de implozia Turciei*, în Ziarul Bursa, 13 august 2018

că este economia turcă. Motivul adevărat al crizei îl reprezintă, însă, supra îndatorarea sectorului privat, care a ajuns la punctul de inflexiune după aproape două decenii de creștere explozivă a creditării. Mai mult, companiile, dar și populația au luat cele mai multe credite în valută, inițial în dolari, iar după 2011 în special în euro.

Din 2002 până în 2008, soldul datoriei externe a sectorului privat din Turcia a crescut de aproape cinci ori. A urmat „recul” din 2009, după care s-a reluat creșterea accelerată, pe fondul dobânzilor zero din SUA și Zona Euro și a lansării programelor de tipărire de bani. Datoria externă totală pe termen scurt a Turciei a înregistrat o creștere explozivă mai ales între 2010 și 2015, când a ajuns la un record de circa 135 de miliarde de dolari. În mai 2018, valoarea exprimată în dolari a datoriei externe pe termen lung a sectorului privat era de aproape 223 de miliarde, din care 133 de miliarde era valoarea creditului în dolari, iar 65 de miliarde de euro valoarea creditului în moneda unică europeană.

Din punct de vedere al originii creditului extern acordat sectorului privat din Turcia, Europa se află, de departe, pe primul loc. Băncile europene au acordat credite atât în euro, cât și în dolari, iar Banca Centrală Europeană se teme de o posibilă contaminare a crizei financiare din Turcia către sistemul bancar european, în condițiile în care lira turcească s-a prăbușit față de euro și dolar la începutul lunii august 2018. „Bancherii din Europa așteaptă intervenția divină”, scria Bloomberg, arătând că decizia gigantului financiar Citigroup, care a părăsit Turcia în 2015, pare „tot mai inspirată”.

Spre deosebire de Citigroup, marea bancă spaniolă BBVA a decis să accelereze ritmul investițiilor din Turcia, după încercarea de lovitură de stat din 2016, pe fondul unor declarații extrem de optimiste ale directorului său general, care vedea o „mare oportunitate” în Turcia. Din 2018, BBVA este una dintre băncile de importanță sistemică, care creează probleme autorităților europene de supraveghere. „BCE este îngrijorată că debitorii turci nu pot face față deprecierei lirei și vor intra în incapacitate de plată”,

scria Financial Times la începutul lunii august 2018, iar această situație a condus la deprecierea accelerată a monedei unice față de dolar și la aprecierea puternică a francului elvețian.

Efectele crizei din Turcia depășesc cu mult implicațiile expunerilor directe ale băncilor europene. Importurile Turciei din Europa se pot reduce semnificativ, pe fondul crizei de lichidități și a exploziei riscului de credit, iar autoritățile de la Ankara pot oferi „surprize” în ceea ce privește fluxul imigranților către Europa, în condițiile în care președintele Erdogan a declarat că „Statele Unite au declanșat un război economic împotriva Turciei”, iar „refuzul de a inversa această tendință a unilateralismului și a lipsei de respect va obliga Turcia să-și caute noi prieteni”. Turcia a intrat într-o „iarnă economică și financiară”, inevitabilă după o „supraîncălzire îndelungată”, care va mai fi amânată, dar nu poate fi evitată.

Istanbul – visul de a deveni centru financiar internațional:

Cel mai mare acționar al Bursa Istanbul este Fondul Suveran al Turciei (TVF), cu 73,6%. Operatorul bursier american Nasdaq are o participație de 7%, iar Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD) deține 10%. Odată cu finalizarea integrării sale verticale și orizontale, Bursa Istanbul Exchange Group oferă servicii de tranzacționare, decontare, custodie și depozitar central, produse cu venit fix și repo, derivate, contracte pe metale prețioase și produse financiare islamice.

Proiectul Istanbul International Finance Center este un mega-plan, menit să atragă investitori și să facă un centru din Istanbul⁹. Atât Bursa Istanbul, cât și guvernul turc iau permanent măsuri menite să faciliteze accesul investitorilor. Grupul Bursa Istanbul este primul și unul dintre cei mai mari pași din acest proiect.

Investitorii străini manifestă un interes important pentru Bursa Istanbul. Aceștia dețin peste 60% din capitalizarea bursieră totală de la Bursa Istanbul. Până în 30 aprilie 2018, s-au listat la Bursa Istanbul companii din sectoare diferite. În

9. Alina Vasiescu, *interviu cu Serkan Karabacak, vicepreședinte executiv al Bursa Istanbul: "Investitorii străini au peste 60% din capitalizarea totală de la Bursa Istanbul"*, în Ziarul Bursa, 25 mai 2018

2017, aceasta a lansat certificatele imobiliare, un instrument emis pentru finanțarea proiectelor imobiliare construite sau care urmează să fie construite. Certificatele permit achiziția de locuințe în rate. Mai mult, ele pot fi cumpărate și vândute prin Bursa Istanbul. Pe lângă certificatele imobiliare, avem certificatele de concesiune și obligațiunile garantate cu aur, care sunt exemple de instrumente financiare islamice. Prin decretul Consiliului de Miniștri din 2014, Bursa Istanbul a fost mandatată să finalizeze propria ofertă publică inițială (IPO), prin care s-au vândut aproximativ 42,75% din acțiuni.

După integrarea în proiectul unui centru regional și financiar, Bursa Istanbul a realizat parteneriate excelente pentru atingerea obiectivelor sale. Parteneriatul cu operatorul bursier american NASDAQ a fost extins și a dezvoltat sistemul turcesc unic de tranzacționare. Apoi, Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD) și Bursa Istanbul au intrat în parteneriat în 2015; investiția BERD este importantă pentru investitorii internaționali, demonstrând că Turcia și Bursa Istanbul sunt destinații sigure pentru investiții internaționale. Bursa Istanbul și-a consolidat poziția datorită unor măsuri importante și de succes pe care le-a luat. A fost încheiat și un acord de cooperare strategică cu Banca Islamică pentru Dezvoltare (IDB), care a efectuat studii ce vizează îmbunătățirea activităților comerciale în rândul statelor islamice și facilitarea finanțării. Acordul cu IDB ar trebui să accelereze creșterea Bursa Istanbul.

Înțelegerea lui Erdogan:

Recep Tayyip Erdogan s-a înțeles cu Vladimir Putin pentru achiziționarea de rachete rusești, însă liderul turc nu-și face griji pentru o eventuală atitudine ostilă a Statelor Unite¹⁰. Sâmbătă 29 iunie 2019, Recep Erdogan a declarat că nu vor exista sancțiuni din partea Statelor Unite ale Americii, după ce a discutat cu Donald Trump, în marja summit-ului G20 de la Osaka. „El ne-a spus că nu vor exista sancțiuni”, a declarat Erdogan.

În cadrul întâlnirii lui Erdogan cu liderul SUA la Osaka, acesta subliniat importanța parteneriatului dintre cele două state și totodată, a menționat că americanii nu pot interveni în suveranitatea Turciei. Sistemele de apărare aeriană S-400 sunt considerate de către americani incompatibile cu cele ale NATO, o amenințare pentru avionul de vânătoare american F-35.

Până să bată palma cu rușii, Recep Erdogan a refuzat oferta americanilor, de a achiziționa rachete Patriot, produse de Raytheon. S-400 au fost livrate Turciei în prima jumătate a lunii iulie 2019.

Palatul lui Erdogan:

Recep Tayyip Erdogan, președintele Turciei, este unul dintre cei mai bogați șefi de stat din lume¹¹. Deține o avere estimată la cca 150 de milioane de euro și locuiește concomitent în trei palate. Soția sa este cunoscută pentru sesiunile excentrice de cumpărături și pentru colecțiile de artă pe care le deține. În cadrul unei călătorii la Varșovia a cheltuit aproape 40.000 de euro pe câteva obiecte decorative. În vreme ce un sfert din țară trăiește în sărăcie absolută și aproape două milioane câștigă sub cinci euro pe zi, soția lui Erdogan bea un sortiment de ceai alb care costă 1.500 de euro kilogramul, pe care îl savurează din ceșcuțe de porțelan de câte 300 de euro bucata.

Al treilea palat la care ne ferim pare să fie cel mai scump din lume, având un cost de construcție de peste 490 de milioane de euro pentru cele 1.000 de camere cu care este dotat. Construit într-un teritoriu împădurit, protejat de lege, din Ankara, Palatul Alb este de patru ori mai mare decât Versailles, permițându-i lui Erdogan să îl întrecă astfel în grandoare pe Ludovic al XIV-lea, „Regele Soare”.

Primul automobil turcesc:

„Turcia a investit 3,2 miliarde de euro în producția primului său autovehicul”, a anunțat mi-

10. Art. lui Dan Mihai, preluare de pe site-ul https://evz.ro/recep-erdogan-vladimir-putin.html?utm_source=final_articol&utm_medium=articol, postat și vizitat pe 29 iunie 2019

11. Preluare de pe site-ul <http://www.evz.ro/cum-arata-viata-de-sultan-a-presedintelui-erdogan.html>, postat și vizitat pe 28 martie 2019

12. Cătălina Apostoiu, *Turcia va investi 3,2 miliarde de euro în prima sa mașină autohtonă*, în Ziarul Financiar, 12 iunie 2018, p. 10

nistrul turc al științei, industriei și tehnologiei, Faruk Ozlu¹². „Parametrii de bază ai proiectului au fost stabiliți ... Va exista un spațiu special amenajat, cu o capacitate de producție de 200.000 de mașini. Vor exista cinci modele. După cum ne-am gândit încă de la început, autovehiculul va fi unul electric”.

Oficialul turc a estimat că proiectul are o contribuție de circa 50 miliarde de euro la PIB pe termen lung. „În cadrul proiectului, vom crea 4.000 de locuri de muncă direct și 20.000 de locuri de muncă indirect.”

Probleme economice specifice:

Datele oficiale de la Banca Centrală a Turciei și Biroul Oficial de Statistică (TurkStat) arată că, în perioada 2005-2017, PIB-ul nominal a crescut de aproape cinci ori, în condițiile în care creditul acordat sectorului non-financiar a crescut de aproape 15 ori. Din 2010 până în 2018, soldul creditului de consum și a celui acordat pe carduri din sistemul bancar a crescut de aproape cinci ori, până la 532 de miliarde de lire (circa 97 de miliarde de dolari). Creditul acordat pe carduri reprezintă cca jumătate din această sumă, iar o treime este neperformant. Condițiile foarte relaxate de creditare și apelarea la creditele în valută pentru a beneficia de dobânzile mult mai scăzute au permis agenților economici să-și crească accelerat consumul, care s-a reflectat într-o creștere accelerată a deficitului comercial și a dezechilibrelor externe.

Pe fondul deprecierei accelerate a lirei, deficitul comercial a cunoscut o corecție severă în 2018, până la un nivel nemăitâlnit în ultimii 20 de ani, iar povara creditelor în valută a devenit insuportabilă, amenințând stabilitatea sistemului bancar turcesc. În acest context trebuie privită inițiativa oficială de preluare a creditelor neperformante ale populației de către cea mai mare bancă de stat, care este doar un plan de salvare „mască” al băncilor private din Turcia, ale căror portofolii sunt erodate de avansul accelerat al creditelor neperformante, mai ales pe segmentul creditului de consum și a celui acordat pe carduri. Printre beneficiarii acestui program de sal-

vare se află și cinci bănci europene mari – BBVA, UniCredit, BNP-Paribas, HSBC și ING – cu o prezență majoră pe piața din Turcia.

O altă problemă majoră pentru autorități o reprezintă creșterea masivă a prețurilor din 2018. Deși rata inflației s-a mai temperat în T4 2018 și a ajuns până la circa 20% în decembrie 2018, prețurile alimentelor crescuseră cu o rată anuală de 25%.

Puteri sporite pentru președinte:

La finalul anului 2018, Parlamentul Turciei i-a acordat puteri sporite președintelui Recep Tayyip Erdogan în domeniul economic și financiar¹³. Acesta a fost autorizat să adopte toate măsurile necesare în cazul unor evoluții negative, care pot amenința sistemul financiar. Noua lege prevede și formarea unui Comitet pentru Dezvoltare și Stabilitate Financiară, al cărui rol îl reprezintă coordonarea acțiunilor cu scopul asigurării stabilității financiare și a securității țării.

Cu acest prilej, agenția de știri americană Bloomberg a arătat că „Erdogan își asumă puteri sporite înainte de alegerile municipale din martie 2019, în condițiile în care țara se îndreaptă către prima recesiune economică din ultima decadă”.

Măsuri pentru stimularea economică și ajutor financiar acordat populației au fost anunțate de președintele Erdogan încă înainte de adoptarea noii legi. Conform unui articol de pe site-ul Ahval News, acesta a declarat că „datoriile cetățenilor care au probleme de rambursare vor fi colectate sub o singură umbrelă, prin intermediul Ziraat Bank”. De refinanțarea creditelor la dobânzi mult mai scăzute pot beneficia și persoanele fizice care nu au restanțe, în condițiile în care graficul de rambursare va ține cont de evoluția veniturilor debitorilor. De asemenea, au fost lansate și programe de creditare cu dobânzi subvenționate pentru IMM-uri, în condițiile în care guvernul de la Ankara a îndemnat băncile să acorde mai multe credite gospodăriilor populației și companiilor, astfel încât să fie depășită mai repede perioada declinului economic.

13. Călin Rechea, *Președintele Erdogan a primit puteri excepționale pentru a înfăptui miracole economice*, în Ziarul Bursa, 21 ianuarie 2019

Republica Turcă a Ciprului de Nord (RTCN):

Republica Cipru este divizată azi în două state: Ciprul propriu-zis – Republica Cipru (RC), ocupată de greci și RTCN, ocupată militar de Turcia. Consiliul de Securitate al ONU a cerut Turciei să-și retragă trupele, însă Ankara nu a dorit să dea curs solicitării.

Astfel, în nordul insulei sunt staționați cca 35.000 militari turci. După încetarea ostilităților militare între cele două comunități, ciprioții turci au instituit o administrație independentă. Au fost întreprinse demersuri pentru organizarea unor convorbiri de pace între nordul și sudul Ciprului, care însă nu s-au soldat cu nici un rezultat și, ca urmare, în 1983 s-a constituit RTCN.

Partea de sud a Ciprului a păstrat denumirea de Republica Cipru (RC). RTCN este recunoscută oficial doar de Turcia, dar nu este recunoscută internațional de ONU. ONU recunoaște RC, care însă nu este recunoscută de Turcia. Nordul Ciprului depinde în totalitate de Turcia pentru a supraviețui întrucât nu întreține relații pe plan internațional. Ciprul de Nord continuă să existe și a respins toate tentativele ONU de a se supune actualului guvern cipriot din sud. Locuitorii din nord cred că reprezintă o națiune independentă în sine. Linia Verde, care ar fi trebuit să constituie un armistițiu temporar, s-a permanentizat. Persoanelor din cele două părți ale liniei nu li se permite să comunice între ele, deși s-au întreprins demersuri de schimbare a acestei situații de către ciprioții turci care au deschis Linia Verde pentru vizitatorii din cele două părți¹⁴.

Retragerea din NATO:

Publicația turcească Yeni Safak, apropiată de partidul actualului președinte Recep Erdogan, Partidul Justiție și Dezvoltare (AKP), susține că lovitura de stat eșuată din 15 iulie 2016 a fost organizată de Generalul John F. Campbell, fostul comandant al Forței Internaționale de Asistență pentru Securitate, o misiune de securitate condusă de NATO¹⁵. Sursa amintită afirmă că milita-

rul american i-a susținut financiar pe puciști, ba chiar a cerut schimbări de personal la baza aeriană folosită de complotiști în timpul vizitei pe care a întreprins-o cu numai o zi înainte de lovitura de forță.

După eșecul loviturii de stat, pe aeroportul din Dubai au fost reținuți printre alții și generalii Cahit Bakir și Şener Topcu. Amândoi lucraseră cu Campbell în Afganistan, unde comandaseră contingentul turc din forțele NATO. Sunt însă și alte coincidențe care par să indice că NATO s-a aflat în spatele loviturii împotriva lui Erdogan. Participanții la puci au staționat în unitățile Turkish Air Force, poate cea mai bine integrată în structurile NATO. Baza aeriană de la Incirlik, care este folosită și de americani, a fost punctul de plecare al atacurilor împotriva Parlamentului turc. După ce lovitura de stat a eșuat, comandantul acestei baze, generalul Bekir Ercan Van, a fost arestat de trupele fidele lui Erdogan.

Generalul a căutat să obțină azil din partea americanilor, dar a fost refuzat. O dovadă că Erdogan i-a bănuț pe americani de implicare încă de la început este faptul că a fost oprită furnizarea de curent electric către bază, iar Turcia a impus avioanelor americane să rămână la sol.

De altfel, pe 30 iulie 2016, când apăruseră zvonuri despre un al doilea puci, baza de la Incirlik a fost blocată de trupele turcești. Majoritatea celor arestați după lovitura de stat eșuată sunt ofițeri care au lucrat într-un fel sau altul în structurile NATO, informație confirmată de Curtis Scaparrotti, Comandantul Suprem al Forțelor NATO din Europa.

Și în ceea ce privește războiul informatic sunt câteva aspecte care ridică semne de întrebare. De la început, mass-media occidentală a anunțat că Erdogan a părăsit țara. La originea acestei dezinformări pare să stea un ofițer american de rang înalt, despre care media alternativă spune că a fi același general Campbell.

Cea mai gravă acuzație la adresa americanilor vine însă de la unul dintre puciști. Colonelul de aviație Murat Bolat le-a declarat procurorilor: „Americani ne-au dat coordonatele exacte ale lui

14. Aaron Denison, *Lucr. cit.*, p. 5

15. Ovidiu Drugă, art. pe site-ul http://evz.ro/americanii-detronize-erdogan.html?utm_source=final_articol&utm_medium=articol, postat și vizitat pe 29 iunie 2018, orele 13:09

Erdogan, pentru cazul în care echipa noastră nu reușea să-l găsească la hotel. Tot ei ne-au spus că patru persoane în civil îl urmăresc pe Erdogan”.

Din câte mai spune presa turcă, ar mai fi fost și alte dezvăluiri șocante făcute de puciști despre implicarea americanilor. De aceea, nu este de mirare că Erdogan încearcă de mai multă vreme să găsească o alternativă la NATO pentru Turcia ...

Unele concluzii:

Strategii de la J.P. Morgan Asset Management apreciază că Turcia a intrat „în mijlocul unei furtuni perfecte”, create de înrăutățirea condițiilor financiare, de nervozitatea crescută a investitorilor, de administrarea deficitară a economiei și de amenințările cu tarife comerciale venite de la Washington în fața cărora Erdogan nu vrea să cedeze¹⁶. „Activele turcești sunt sub presiuni enorme”, spune unul dintre analiștii de la J.P. Morgan. „Deși Turcia reprezintă o mică parte din economia globală și din piețele financiare, investitorii sunt îngrijorați de faptul că problemele din această țară pot provoca pagube pe alte piețe ale lumii, dar mai ales în Europa”.

Pentru că Turcia trebuie să atragă capital străin de peste 200 de miliarde de dolari pe an pentru a-și ține economia pe linia de plutire, președintele Erdogan nu are altă opțiune decât să cedeze presiunilor, atât celor ale Washingtonului - de a-l elibera pe pastorul american întemnițat, cât și ale piețelor - de a majora dobânzile. Însă președintele turc ar putea cere ajutorul Rusiei, Chinei și/sau Qatarului, ceea ce ar slăbi și mai mult legăturile Ankarei cu Occidentul.

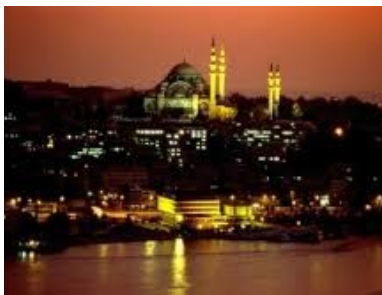
„Răspunsul nostru către persoana care a pornit război contra întregii lumi, inclusiv contra țării noastre, este să ne îndreptăm către piețe noi, noi cooperări și noi alianțe”, a avertizat Erdogan în New York Times. Ailla Yesilada, analist la GlobalSource Partners, spune că vorbele curajoase ale președintelui turc suge-

rează că acesta ia în considerare și alte opțiuni. „Cred că a vorbit deja cu președintele rus Vladimir Putin, care s-ar putea să-i fi promis niște împrumuturi”. Ankara cooperează deja cu Kremlinul în domeniul achizițiilor de gaze naturale și de armament, precum și în domeniul energiei nucleare.

De asemenea, Turcia a căutat sprijinul Chinei. În iulie 2018, la câteva ore după ce președintele american Donald Trump a amenințat Turcia cu „sanțiuni mari”, Berat Albayrak, ministrul turc al finanțelor și ginerele lui Erdogan, a anunțat că Industrial and Commercial Bank of China va furniza un pachet de credit de 3,6 miliarde de dolari pentru sectorul energiei și al transportului.

O opțiune este și Qatarul. Turcia devine un aliat tot mai important pentru bogata națiune din Golf, unde are o bază militară și prin intermediul căreia și-a consolidat legăturile economice cu statele arabe. „Turcia este un aliat apropiat și de încredere”, se arată într-un comunicat al guvernului qatarian. „Avem încredere deplină în puterea economiei turce și că investițiile noastre din Turcia vor decurge normal. Qatar va fi probabil unul din primele state la care Turcia va căuta sprijin”, a spus un bancher din statul arab.

Tim Ash, analist la BlueBay Asset Management, este sceptic referitor la faptul că Turcia poate găsi sprijinul de care are nevoie la țări care nu sunt din Vest. „Turcii au nevoie de zeci de miliarde de dolari. Dacă am vorbi de un program FMI, ar putea fi 20-40 de miliarde de dolari”. Unii observatori se tem că politicile externe ale lui Trump și Erdogan vor eroda atât de mult relațiile Turciei cu statele occidentale, încât Ankara nu va mai găsi înțelegere decât la Moscova. „Diplomația brutală a lui Trump va împinge Turcia în mâinile Rusiei”, spune un diplomat occidental. „Erdogan va căuta alți aliați. Vor fi alianțe geopolitice care nu ne vor conveni”. Turcia este o țară membră NATO, alianță militară occidentală pe care Rusia o dorește cât mai slabă ...

16. Bogdan Cojocaru, *Criza turcească a început să-și demonstreze forța de propagare pe alte piețe, riscând să împingă Turcia, o țară cu 3,5 milioane de refugiați sirieni, spre un „bailout” internațional, sau cel mai probabil în mâinile rușilor*, în Ziarul Financiar, 14 august 2018

SITUAȚIA INTERNAȚIONALĂ

STATELE UNITE - IRAN: NICI PACE, NICI RĂZBOI

Reza SHAHRESTANI**I**

În ultimii patruzeci de ani care au trecut de la revoluția islamică din Iran, relațiile dintre Statele Unite și Republica Iran nu au cunoscut nicio perioadă de normalitate reală, în sensul în care aceasta este definită în dreptul internațional și în cutumele și practicile diplomației.

În aceste patru decenii, la Casa Albă, s-au perindat șapte președinți americani – trei democrați și patru republicani - în vreme ce Iranul a avut șase președinți cu un total de zece mandate. Niciunul dintre aceștia nu a renunțat la ostilitatea arătată celeilalte părți, nici măcar o renunțare de circumstanță la aversiunea reciprocă între „Marele Satan” (America văzută din Teheran) și „statul rebel” sau liderul „Axei răului” (cognomenul aplicat Iranului văzut de la Washington). Singura excepție a fost înregistrată prin negocierea și adoptarea, la 18 octombrie 2015, a Planului de Acțiune Colectivă și Cuprinzătoare (Joint Comprehensive Plan of Action - JPCOA), în fapt un acord semnat de Iran, de o parte și Membrii Permanenți ai Consiliului de Securitate plus Germania și Uniunea Europeană, de cealaltă parte. Documentul a fost menit să reglementeze și să instituie un mecanism de control al programelor nucleare iraniene, având ca finalitate stoparea eforturilor Teheranului de a intra în posesia unui arsenal nuclear. La 8 mai 2018, președintele în funcțiune al Statelor Unite, Donald Trump, a anunțat decizia de retragere unilaterală a SUA din calitatea de cosemnatar al acordului JPCOA și trecerea la aplicarea unui program de sancțiuni severe împotriva regimului teocratic din Teheran.

Dincolo de analize, justificări și poziții partizane, rămâne realitatea că actualul puseu al tensiunilor survenite în primăvara acestui an între Administrația Donald Trump și regimul teocratic al ayatollahului Ali Khamenei conține în sine ame-

nințarea unei degenerări imprevizibile către un conflict care, indiferent de amploarea lui, sau de acuitatea amenințărilor reciproce, nu îndeamnă la indiferență. Ne gândim în mod special la regiunea Golfului Persic erodată de conflicte numeroase și dramatice cu un potențial expansiv și distructiv dificil de cuantificat doar în limbajul ecuației anacronice „învingători și învinși”. Este, credem, întru totul neproductiv a se emite judecăți partizane, în măsura în care fiecare dintre actori are argumente care prezintă, și de o parte și de cealaltă, lacune și contra-argumente în apărarea intereselor și abordărilor proprii.

După instaurarea regimului islamist în Iran, în anul 1979, regiunea Golfului Arabo-Persic a cunoscut trei conflagrații majore care au marcat profund și pe termen lung ecuația stabilității și securității în această parte a lumii:

- Războiul dintre Irakul condus de fostul regim baasist al lui Saddam Hussein și Iranul islamic. Conflictul, cu o durată de 8 ani (1980-1988) a cauzat, cumulativ, pentru ambii beligeranți, cca. un milion de morți și pierderi economice estimate la cca. 900 miliarde dolari;

- Al doilea Război din Golf (1990-1991), declanșat ca urmare a invadării și ocupării de către Irak a statului Kuwait și eliberarea acestuia prin intervenția ONU, prin contribuția militară predominantă a SUA și Marii Britanii (Operațiunile „Furtună în deșert” și „Vulpea deșertului”);

- Al treilea război din Golf din aprilie 2003: invadarea Irakului de către o coalitie militară cu participarea SUA, Marii Britanii, Australiei și Poloniei. Înlăturarea de la putere a regimului Saddam Hussein, a marcat și începutul lungului război civil irakian și ascensiunea fenomenului jihadist terorist în Irak.

După retragerea unilaterală (2018) a SUA din Acordul Nuclear multilateral cu Iranul (JPCOA) și tensionarea bruscă a relațiilor dintre Administrația Donald Trump și regimul teocratic iranian, întrebarea care preocupă și îngrijorează, în egală

măsură, este formulată într-o singură poziție : „Va fi un al patrulea război în Golf?”

În diferite forme stilistice și cu variante lexicale adaptate împrejurărilor, această întrebare a fost pusă de fiecare dată când temperatura tensiunilor dintre Statele Unite și Republica Iran a crescut până la limita incandescenței. Cu aceeași regularitate ea a fost supralicitată de analiștii și observatorii care nu au ezitat să se întrebe dacă lumea va asista nu numai la un război între doi inamici ireductibili, ci chiar la expansiunea acestui conflict până la dimensiunile unui al treilea război mondial.

Și, de fiecare dată, cei care au răspuns, înaintea altora, unor asemenea premoniții au fost nimeni alții decât beligeranții înșiși.

Același scenariu se repetă și în cazul încordării existente, de la începutul lunii mai, între Administrația americană a lui Donald Trump și regimul islamist al ayatollahului Ali Khamenei.

De o parte și de alta, o panoplie retorică belicoasă formidabilă a fost pusă în funcțiune, însoțită fiind de măsuri pragmatice care, de partea americană, au fost circumscrise sloganului „maximei presiuni”, căreia Iranul i-a opus, cu aceeași acribie, propriul slogan al „rezistenței și ripostei”. Îndemnurile mai mult sau mai puțin sporadice la rațiune și la tactica „prudență maximă și reținere” au fost rare și insuficient de convingătoare.

La ordinul președintelui Donald Trump, portavionul „Abraham Lincoln” a fost relocalizat în proximitatea Golfului Arabo-Persic. În vreme ce o veritabilă armada constituită din bombardiere B-52, baterii de rachete Patriot și desfășurarea a unui supliment de 1.500 de oameni sub arme erau anunțate în regiune, voci oficiale de dincolo de Atlantic și-au întetit tirul avertismentelor și amenințărilor.

Iranul nu s-a lăsat mai prejos. De la testul atacării, prin intermediul rebelilor houthiți yemeniți, a unor vase comerciale saudite și a unei magistrale petroliere saudite vitale, pentru a tatona reacțiile și până la evocarea unor așa-zise „arme secrete” care ar anihila orice bastiment american care s-ar aventura într-o agresiune, retorica Teheranului nu a fost mai puțin corozivă și veni-

noasă.

Și, dintr-o dată, după două săptămâni de război psihologic intens, acul barometrului a coborât vertiginos către o stare de nici pace, nici război, în care, însă, s-a vorbit foarte patetic despre „dorința de pace”. Aflat în vizită la Tokio, președintele Donald Trump își afirma, la 27 mai, disponibilitatea de a antama negocieri directe cu Iranul ... dacă și acesta dorește! În legătură directă cu conflictul iraniano-american, premierul japonez Shinzo Abe, a făcut o vizită de bune-oficii la Teheran. Dar vizita premierului japonez s-a încheiat fără rezultatele așteptate.

De partea iraniană, ayatollahul Khamenei declara că „orice negociere cu America este o capcană otrăvită”, dar autoriza o intensă campanie diplomatică în căutare de bune oficii de pace. Ministrul de Externe Mohammed Javad Zarif, a luat, în acest sens, drumul care l-a purtat în Japonia (înainte de vizita la Tokio a lui Donald Trump), Kuwait, Irak (care s-a distanțat deschis de politica iraniană a Administrației), Oman, Pakistan. În același timp, la unison cu președintele Rouhani, ministrul Javad Zarif adresa statelor arabe vecine propunerea de negociere și încheiere a unui Tratat de Neagresiune. O propunere care vine pe fundalul unei profunde suspiciuni și neîncrederi care grevează complexul relațiilor arabe cu regimul teocratic. Teheranul respinge propunerea americană de negociere bilaterală a unui nou tratat nuclear și aceasta se datorează unei logici iraniene generată de aceleași suspiciuni: dacă Washingtonul nu a respectat un acord colectiv la care cosemnatari sunt membrii permanenți ai Consiliului de Securitate, Germania și Uniunea Europeană, ce garanții există că America va respecta un acord bilateral cu Iranul?

De partea cealaltă, este greu de presupus că monarhiile arabe din Golf vor renunța la umbrela de securitate asigurată de Statele Unite, în favoarea unui acord de neagresiune cu Iranul care, pentru respectivele state arabe, constituie modelul perfect al ipocriziei și nesincerității.

II

Pe un fond al intensificării declarațiilor de bună-intenție și non-beligeranță lansate după atenuarea/diminuarea, la începutul verii, a tonului marțial adoptat atât de Administrația Trump, cât și de oficialii de la Teheran, majoritatea comentatorilor sunt de acord că orizontul unui război direct în zona Golfului a fost îndepărtat, cel puțin în perspectiva următoarelor 60 de zile (termen pe care Iranul l-a acordat celorlalți cosemnatari ai acordului JPCOA, inclusiv Uniunii Europene, pentru a decide dacă își mențin sau nu adeziunea la tratatul nuclear cu Iranul). Perspectiva războiului a fost îndepărtată, dar nu eliminată. Căci, la expirarea celor 60 de zile, Teheranul a anunțat reluarea și amplificarea programului său de îmbogățire a uraniului peste limita stabilită prin acordul JPCOA.

În astfel de condiții, este de așteptat ca starea de nici pace nici război dintre America și Iran să se transforme într-un război psihologic și de uzură în care președintele Donald Trump va acționa conform convingerii sale potrivit căreia cea mai eficientă procedură care trebuie aplicată este continuarea și înăsprirea la extrem a penalităților impuse Iranului, până când acesta va fi obligat să accepte ofertele de negociere lansate personal de liderul de la Casa Albă.

Este, însă, de presupus că această opțiune nu va aduce o îndepărtare categorică a fantomei războiului, atâta vreme cât oferta de pace a Administrației Trump este grevată de o precondiție deja respinsă categoric de către regimul iranian. Adică orice negociere trebuie să conducă la acceptarea și implementarea celor 12 condiții pe care secretarul de Stat Mike Pompeo le-a formulat la începutul lunii mai 2018, condiții pe care Teheranul le-a considerat drept o veritabilă „declarație de război”. Un *remember* succint al „listei Pompeo” nu este lipsit de utilitate:

1. Obligatorietatea, pentru Iran, de a prezenta Agenției Internaționale pentru Energie Atomică un raport detaliat al stadiului la care se află programele sale nucleare, precum și de a accepta un control riguros, verificabil și permanent al încetării definitive a oricăror activități iraniene în domeniul nuclear.

2. Încetarea definitivă și ireversibilă a progra-

mului de producere a uraniului îmbogățit, simultan cu închiderea și dezafectarea tuturor reactoarelor destinate producției de apă grea.

3. Asigurarea accesului nelimitat al misiunilor de control ale Agenției pentru Energie Atomică, pe întregul teritoriu iranian.

4. Încetarea totală a asistenței militare pe care Iranul o acordă rebelilor houthiți din Yemen și abținerea de la orice acțiuni de natură să împiedice derularea procesului politic de pace în această țară.

5. Evacuarea totală din Siria a tuturor efectivelor militare iraniene sau aflate sub comanda Iranului.

6. Încetarea sprijinului iranian pentru rebelii Taliban din Afghanistan și pentru alte formațiuni „teroriste” din regiune, inclusiv găzduirea pe teritoriul iranian a unor lideri proeminenți ai rețelei Al-Qaida.

7. Încetarea susținerii pe care Gardienii Revoluției Islamice, prin mijlocirea unităților „Al-Quds”, o acordă „teroriștilor” și „militanților” din întreaga lume.

8. Stoparea ireversibilă a producției de rachete balistice, încetarea testelor cu aceste rachete și a programelor de dezvoltare a unor vectori capabili să transporte ogive nucleare;

9. Încetarea suportului pe care regimul iranian îl acordă unor „grupări teroriste” loiale, inclusiv Hezbollahul libanez și Hamasul palestinian.

10. Punerea în libertate a tuturor resortisanților americani sau aparținând unor state aliante sau partenere ale Americii, aflați în detenție sau sub custodie iraniană.

11. Respectarea suveranității Irakului și a guvernului său și dizolvarea tuturor milițiilor šiite din Irak aflate sub influență iraniană.

12. Încetarea politicii de amenințare la adresa statelor vecine Iranului, între care se numără și aliați ai Statelor Unite, precum Arabia Saudită, Emiratele Arabe Unite și Israelul. În condițiile în care, așa cum se poate observa, din cele 12 solicitări formulate de partea americană, doar patru au o legătură directă cu „renegocierea” acordului nuclear, celelalte opt par mai degrabă concepute de pe poziția maximală a unui puteri învingătoare într-un război față de o altă putere beligeran-

tă învinsă, ceea ce nu este valabil - deocamdată - în cazul conflictului dintre Iranul islamic și Statele Unite.

Dacă părțile direct implicate nu vor renunța la principiul „ori totul, ori nimic”, perspectiva imediată ar putea să aducă o vară fierbinte și foarte îndelungată.

NOTĂ: La 2 iunie, într-o conferință de presă comună cu omologul său elvețian Ignazio Cassis (a cărui țară reprezintă interesele SUA în relațiile cu Iranul), Secretarul de Stat Mike Pompeo a declarat că Administrația americană are disponibilitatea pentru un dialog *necondiționat* cu regimul iranian, atunci când Iranul va dovedi că se comportă „ca o țară normală” (ceea ce, din perspectivă americană, înseamnă tocmai respectarea celor 12 solicitări formulate chiar de către Mike Pompeo!). Declarația demnitarului american a fost făcută într-un moment în care, în zona navigabilă Shatt El-Arab (frontiera dintre Irak și Iran) bombardiere B-52 americane și avioane de luptă de pe portavionul USS Abraham Lincoln efectuau antrenamente comune de simulare a unor atacuri asupra Iranului.

Decizia Iranului de reluare a îmbogățirii progresive a uraniului până la niveluri care să permită producerea unei ogive nucleare, a dinamizat brusc și culisele Uniunii Europene, aflată încă sub influența recentelor alegeri europarlamentare și a concurenței acerbe pentru ocuparea funcțiilor de decizie în aparatul birocratic de la Bruxelles.

La 8 iulie, Emmanuel Bonne, șeful grupului de consilieri al președintelui francez Emmanuel Macron, s-a aflat în vizită la Teheran. Individual sau în grup, semnatarii europeni încearcă să identifice, împreună cu interlocutorii iranieni, soluții care, pe de o parte, să evite degradarea conflictuală a relațiilor dintre Washington și Teheran și, pe de altă parte, să permită menținerea unui nivel rezonabil al relațiilor economice și comerciale cu Iranul, fără a atrage măsurile punitive practicate de Donald Trump.

În atare conjuncturi, se poate aprecia că starea fluctuantă de nici pace, nici război va continua să domine „dosarul iranian” și să reprezinte un iz-

vor de surprize care ar putea să izbucnească, ori-când, în forme imprevizibile și mai ales greu controlabile.

Deocamdată, aflat deja în campanie electorală pentru un nou mandat prezidențial, președintele Donald Trump va trebui să navigheze prin apele înguste dintre promisiunile electorale de a nu mai angrena America într-un nou conflict militar în regiunea Orientului Mijlociu, pe de o parte, și presiunile „uliilor” doritori de război din propria echipă, pe de altă parte. Între aceste Scilla și Caribda conjuncturale, surprizele pot apărea ori-când și având consecințe păguboase pentru toți actorii aflați în scenă sau – deocamdată - doar în ipostaza de spectatori.

REMEMBER: „RĂZBOIUL DE ȘASE ZILE”

Ambasador prof. Dumitru CHICAN

La 5 iunie s-au împlinit 52 de ani de la declanșarea celui de-al treilea război arabo-israelian, la numai 11 ani de la așa-numita „Criză a Suezului” din 1956, când trupe israeliene, franceze și britanice răspundeau cu o intervenție militară, la decizia președintelui egiptean Gamal Abdel Nasser de naționalizare a Canalului Suez.

Rămasă în istorie sub cognomenul de „războiul de șase zile”, întipărită în memoria arabă drept „Al-Naksa Al-Kubra”, Marea Înfrângere, și păstrată în memoria afectivă evreiască drept „Milhemet Sheshet Ha-Yamim”, Războiul sau Epopeea de șase zile, conflagrația din 5-10 iunie 1967 a fost, după crearea, în 1948, a statului Israel, momentul care a marcat profund istoria conflictuală a Orientului Mijlociu, generând consecințe politice, geopolitice și geostrategice al căror efect se manifestă și astăzi.

Sintetic, „jurnalul de front” al acestui război pare simplu și doar limbajul statisticilor oferă o imagine a angajării umane și a pierderilor pe care le-a provocat.

- În zorii zilei de **5 iunie**, aviația israeliană bombardează Egiptul distrugând la sol peste jumătate din aviația și infrastructura aviatică militară a acestei țări.

21.800 morți (779 israelieni și 21.800 egipteni, sirieni și iordanieni) și 47.563 răniți (2.563 israelieni și 45.000 arabi)

* *

Vorbind de cauzele contextuale și directe care au dus la declanșarea „războiului de șase zile”, ar fi nerealist să se lanseze culpabilizarea selectivă a uneia sau alteia

- La **6 iunie**, armata israeliană ocupă Fâșia Gaza, aflată sub administrație egipteană. Mai la sud-vest, unități de blindate ale Tzahal ocupă poziții în Peninsula Sinai, deschizând drumul către Canalul Suez.

- În ziua de **7 iunie**, Israelul cucerește Malul de Vest al Iordanului (Cisiordania) și partea răsăriteană a Ierusalimului.

- **8 iunie**: după ce blindatele israeliene ajung pe malul Canalului Suez, Egiptul capitulează. Într-un patetic discurs radiodifuzat, Gamal Abdel Nasser își anunța demisia și își asuma responsabilitatea înfrângerii. După numai o zi, la cererea a milioane de egipteni ieșiți în spațiul public, revine asupra acestei decizii. Nasser, cel care construise iluzia unionismului panarab, va înceta din viață peste trei ani.

- La **9 iunie**, armata israeliană atacă Siria și cucerește cea mai mare parte a Înălțimilor Golan din sud-vestul sirian, amenințând capitala Damasac.

- În ziua de **10 iunie**, luptele încetează pe toate fronturile.

La sfârșitul războiului, teritoriul intrat sub control israelian este de patru ori mai extins decât fusese la declanșarea ostilităților.

Cât privește pierderile omenești, surse occidentale oficiale avansează cifrele de

dintre cele două tabere beligerante pentru acest deznodământ. Erori de abordare și estimare diplomatică și politică au existat de ambele părți. Nu trebuie, însă, să se uite că geografia politică a lumii momentului se afla în plin război rece și într-o acerbă competiție pentru control și influență asupra acestei regiuni strategice. Iar aceasta s-a reflectat prin reșezarea sistemului de alianțe ideologice și de securitate al lumii Orientului Mijlociu, care, în funcție de propriile interese naționale s-a scindat între cele două mari blocuri – estic și apusean. În același context s-a produs și o importantă schimbare în ecuația politică și de securitate regională prin apariția „mișcării palestinienilor de eliberare”, susținută, în grade diferite, de regimurile arabe și promotoare a nu mai puțin cunoscutului slogan al „aruncării evreilor în mare”. Oficialii israelieni au avertizat în numeroase rânduri asupra perspectivei de a recurge la „forța decisivă” pentru stoparea atacurilor vio-

lente executate de „fronturile palestiniene de eliberare” cu sponsorizare externă.

Din partea Israelului, tentativele de deviere a râului Iordan și reacțiile dure ale comunității arabe au întreținut încordarea accentuată și ea de declarațiile belicoase ale unor forțe politice israeliene. Aceste forțe promovau accesul Israelului la rezervele hidrografice din vecinătate, inclusiv prin avansuri teritoriale către râurile Litani din Liban și Yarmouk din masivul sirian Hermon. Incitate și de aliatul lor sovietic, unele state arabe au trecut la acțiuni și măsuri cu caracter vădit provocator. Egiptul a inițiat mobilizarea unor mari unități ale armatei sale, cerând și obținând, în același timp, retragerea din Sinai a forțelor internaționale UNEF (United Nations Emergency Forces), iar la 22 mai 1967 Gamal Abdel Nasser a decretat blocarea Strâmătorii Tiran, dintre Golful Aqaba și Marea Roșie în fața navigației maritime israeliene. Ori, având încă vie în amintire o decizie similară a lui Gamal Abdel Nasser, soldată cu războiul din 1956, Israelul nu putea să vadă în aceasta decât un cazus belli care impunea o ripostă. Riposta a fost dată la 5 iunie 1967.

* *

Din perspectiva dreptului internațional și a diplomatiei colective, războiul de acum 52 de ani a adus, cel puțin pentru regiunea Orientului Mijlociu, o premieră benefică. La 22 noiembrie 1967, cu unanimitate de voturi, Consiliul de Securitate al ONU adopta faimoasa Rezoluție 242 care, în Articolul 1, punctele a și b, cerea imperativ „retragerea forțelor armate israeliene din teritoriile arabe ocupate și încetarea oricăror stări sau pretexte de război, respectarea și recunoașterea suveranității și integrității teritoriale a fiecărui stat din zonă, a independenței sale politice și a dreptului său de a trăi în pace, în interiorul unor frontiere recunoscute, la adăpost de amenințarea cu forța sau cu utilizarea acesteia”.

Din păcate, prevederile rezoluției nu s-au materializat din motive îndeajuns cunoscute.

În Orientul Mijlociu a trebuit să mai aibă loc încă un război între arabi și israelieni (cel din 1973) și două *Intifade* de proporții ale populației

palestiniene, pentru ca și arabii și israelienii să înțeleagă și să accepte că nimeni în afară de ei înșiși și de voința lor suverană nu le va aduce pacea durabilă, stabilitatea, securitatea și coexistența normală.

O NOUĂ STRATEGIE SIRIANĂ A SUA?

Ambasador prof. Dumitru CHICAN

După o perioadă de acalmie, la sfârșitul lunii mai, frontul sirian s-a activat din nou prin ofensiva și confrunările violente din zona districtului și a orașului Idlib din nord-vestul țării. Opozanții au fost armata loialistă susținută de efective rusești, pe de o parte, și opoziția siriană reprezentată, în principal, de combatanții jihadiști ai Organizației de Eliberare a Siriei (fosta „Jabhat Al-Nusra”, filiala siriană a rețelei salafist-jihadiste Al-Qaida) și alte formațiuni islamiste afiliate acesteia, pe de altă parte.

Reluarea acțiunilor militare într-o zonă sensibilă a frontului sirian are loc într-un moment în care cel puțin trei evoluții politico-militare au reținut atenția observatorilor:

- Reluarea de către noul emisar internațional al ONU, norvegianul Geir Pedersen, a contactelor și tatonărilor pentru dinamizarea demersurilor privind noua Constituție a Siriei și activarea principiilor de la Geneva pentru soluționarea crizei siriene.

- Înăsprirea climatului de relații între Statele Unite și Federația Rusă, după avertismentele lansate la Washington în legătură cu suspiciunile de folosire a arsenalelor chimice de către regimul Bashar Al-Asad. Avertismentele au fost urmate de replicile rusești potrivit cărora partea americană este cea care încurajează facțiunile de opoziție la executarea unui asemenea act provocator.

- Informațiile vehiculate în cercurile diplomatice potrivit cărora Statele Unite sunt în curs de elaborare a unei noi strategii de acțiune pentru a determina sau a impune o retragere din Siria a prezenței militare iraniene, în contextul acutiză-

Siria, districtul Idlib

rii tensiunilor dintre Washington și regimul teocratic din Teheran.

În ceea ce privește abordarea lui Geir Pedersen, aceasta este concepută ca o nouă platformă construită pe o formulă care să îmbine principiile Rezoluției 2254 din 2015 a Consiliului de Securitate, referitoare la definirea procesului de tranziție politică în Siria, o parte din principiile elaborate în „procesul Astana – Kazahstan” (grupul Federația Rusă-Turcia-Iran) și implicarea unui nou grup de state, format, în principal, din Statele Unite, Marea Britanie, Franța, China și un număr restrâns de state arabe. În pofida aparenței de stagnare a demersurilor politice pentru soluționarea conflictului intern sirian, noul reprezentant internațional Geir Pedersen a avut, la Moscova discuții intense, în urma cărora, la începutul și la mijlocul lunii iulie, atât membrii cabinetului acestuia, cât și președinția rusă anunțau o începere imediată a activității controversatei comisii. Comisia va redacta un nou proiect al constituției siriene care, odată elaborată, ar urma căile juridice obișnuite pentru adoptarea acestei legi organice. Aceste acțiuni vor însemna și trecerea demersurilor de pacificare din etapa de tranziție, către alegeri generale și prezidențiale în Siria.

În acest context, a reținut atenția scrisoarea pe care, nu cu mult timp în urmă, un număr de 400 de membri ai Congresului SUA – deputați și se-

natori democrați și republicani – au adresat-o președintelui Donald Trump, căruia îi solicită adoptarea „unei noi strategii” de abordare a crizei siriene din perspectiva intereselor naționale de securitate ale Americii. Semnatarii scrisorii apreciază că „războiul civil din Siria continuă să fie caracterizat printr-un înalt grad de complexitate, în vreme ce niciuna dintre soluțiile propuse până în prezent, nu și-au dovedit eficiența și realismul. În acest context, singura noastră opțiune (a SUA, n.n.) este aceea a promovării

unor politici mai ferme, de natură să diminueze și să contracareze amenințările crescânde la adresa intereselor SUA și ale Israelului, a securității și stabilității regionale și să abordeze mai categoric provocările de securitate cu care se confruntă unii dintre cei mai apropiați aliați ai noștri din zonă”.

Care sunt, în opinia congresmenilor americani amenințările care vin din partea războiului sirian? Într-o enumerare succintă, acestea sunt următoarele:

1. **Terorismul**, în condițiile în care, pe teritoriul care nu este controlat de guvernul sirian, persistă enclave terorist-islamiste cu înalt potențial de adaptare și reconstituire a capacității de luptă. Și, în pofida declarațiilor islamiste potrivit cărora aceste entități teroriste acționează numai în interiorul teritoriului sirian și împotriva regimului de la Damasc și a susținătorilor săi, formațiunile și grupările teroriste menționate dispun de capacitatea și de voința necesare pentru a planifica și executa atacuri teroriste de amploare împotriva unor obiective occidentale, a Statelor Unite și a aliaților și partenerilor Americii, cu toate consecințele care decurg din aceasta.

2. **Iranul**, care în analiza parlamentarilor autori ai scrisorii sus-amintite, reprezintă o gravă sursă destabilizatoare și acționează dinamic pentru consolidarea în Siria a unei prezențe militare iraniene permanente și pentru crearea unui

coridor terestru de joncțiune între Iran, Irak și Liban. Coridorul ar facilita în mare măsură aprovizionarea cu logistică și tehnică militară a Hezbollahului libanez și a celorlalte miliții combatante înarmate și finanțate de Teheran și dislocate pe o largă arie geografică a regiunii Orientului Mijlociu. În același timp, regimul islamic iranian desfășoară ample programe de destabilizare și subminare a vecinilor teritoriali și a statelor regionale aliate și parteneri ale Americii.

3. **Federația Rusă** care, ca și Iranul, este direct și activ interesată în a-și permanentiza prezența militară în Siria, inclusiv prin implementarea de baze militare terestre, aeriene, navale și mixte pe litoralul răsăritean sirian al Mării Mediterane și în alte zone strategice (capitala Damasc, centrul deșertic al țării etc). În același timp, furnizarea de rachete antiaeriene S-300 către regimul de la Damasc și neimplicarea în demersuri care să ducă la limitarea și încheierea prezenței iraniene în Siria limitează „inadmisibil” capacitatea Israelului de a-și apăra propriile interese de securitate națională.

4. Formațiunea politico-militară libaneză **Hezbollah**. În viziunea congresmenilor americani, aceasta reprezintă „cea mai gravă amenințare la adresa Israelului”. Cu un potențial ofensiv estimat la cca. 100.000 rachete și rampe de lansare, Hezbollah-ul este în măsură să lovească orice țintă din interiorul Israelului, la aceasta adăugându-se infrastructura ofensivă (tuneluri, depozite de muniție, fortificații mascate pentru personalul combatant etc.) aflată la frontiera nordică a Israelului cu sudul Libanului. Infrastructura oferă un plus de capacități la potențialul acestei formațiuni pro-iraniene de a executa lovituri imprevizibile împotriva intereselor de securitate ale statului israelian.

În fața acestui complex de amenințări, președintelui Trump i se cere adoptarea de urgență a unei strategii coerente de abordare a dosarului sirian, strategie care va trebui să aibă în vedere câteva măsuri prioritare, astfel:

1. Adoptarea și punerea în circulație, de către Administrația de la Washington, a unui discurs inechivoc din care atât inamicii, cât și aliații și prietenii să înțeleagă clar că obiectivul axial al politicii americane în Siria și în regiunea Orien-

tului Mijlociu este acela de a asigura securitatea Israelului și dreptul acestuia la autoapărare cu toate mijloacele adecvate. În acest sens, va trebui să fie dinamizate și puse în aplicare prevederile din „Memorandumul de Înțelegere” (Memorandum of Understanding) încheiat între SUA și Israel pentru o perioadă de zece ani, document care garantează aliatului israelian posibilitatea de a avea acces nelimitat la toate resursele și logistica necesare unei cât mai depline apărări a securității sale naționale.

2. Împreună cu statele aliate și parteneri, Statele Unite vor trece la exercitarea de presiuni sporite împotriva Iranului și a Federației Ruse și a acțiunilor destabilizatoare pe care Moscova și Teheranul le execută atât în Siria, cât și la nivelul regional al Orientului Mijlociu. În acest sens și în colaborare cu aliații și prietenii săi, America va folosi, combinat, demersurile diplomatice și înăsprirea măsurilor de retorsiune și penalități economice și comerciale, atât împotriva Iranului, cât și a Federației Ruse.

3. Accentuarea și accelerarea presiunilor împotriva formațiunii libaneze Hezbollah prin aplicarea riguroasă a cadrului legislativ adoptat în anul 2015 pentru combaterea internațională a finanțărilor destinate acelei grupări. Vor fi exercitate, în același timp, presiuni adecvate asupra Forțelor ONU din Liban (UNIFIL) pentru ca acestea să se conformeze întocmai mandatului încredințat de Consiliul de Securitate, referitor la cercetarea și dezvăluirea tuturor activităților sau capacităților militare clandestine folosite de Hezbollah pentru atacuri transfrontaliere împotriva Statului Israel.

*

În ceea ce privește spațiul propriu-zis al războiului sirian, Statele Unite au trecut deja la punerea în aplicare a unui plan de acțiune în zece puncte a căror finalitate cumulată să se concretizeze prin instalarea la Damasc a unui nou regim, cu o nouă viziune asupra politicii sale interne, regionale și internaționale. În perspectivă imediată și pe termen mediu și lung, se are în vedere:

1. Menținerea prezenței militare americane în nord-estul Siriei. În cooperare cu Uniunea Euro-

peană, retragere prevăzută a unui număr de 2.000 de militari americani ar urma să se desfășoare simultan cu amplasarea unor efective europene, care să umple golul creat prin plecarea militarilor americani. În această privință, observatorii au remarcat, totuși, o diminuare a ofensivității militare americane pe frontul sirian și o distanțare de susținerea activă a formațiunilor de opoziție siriene și kurde. În acest sens, președintele Donald Trump a adresat Germaniei un apel de dislocare a unor efective germane care să preia o serie de misiuni îndeplinite, în prezent, de efectivele americane. Cererea lui Donald Trump a fost, însă, respinsă de cancelarul Angela Merkel.

2. Adoptarea măsurilor ce se impun pentru a împiedica Iranul să se extindă în zona de est a Eufratului, zonă în care acționează, cu susținere americană, cei cca. 60.000 de combatanți ai coaliției dintre „Forțele Democrate Kurde” și arabe siriene de opoziție. O temere americană și turcă mai veche este că ofensiva conjugată a armatei siriene și ruse va elimina, foarte probabil într-o perspectivă apropiată, resturile de combatanți rebeli din districtul nord-vestic al Idlib.

3. Prelungirea valabilității acordului încheiat între SUA și Federația Rusă pentru evitarea incidentelor aviatice în timpul operațiunilor ruse și americane în spațiul aerian sirian.

4. Susținerea raidurilor și misiunilor ofensive executate de armata israeliană în spațiul aerian și terestru al Siriei, împotriva efectivelor iranien și ale Hezbollah desfășurate în această țară.

5. Cooperarea mai strânsă cu statele Uniunii Europene în aplicarea de sancțiuni împotriva guvernului, a instituțiilor și a unor demnitari sirieni.

6. Exercițarea de presiuni accentuate asupra statelor arabe pentru a le determina să se abțină de la normalizarea individuală (bilaterală) și colectivă (prin intermediul Ligii Arabe) a relațiilor cu actualul regim din Damasc.

7. Împiedicarea sau înghețarea oricăror contribuții la procesul de reconstrucție a Siriei până când Damascul se va conforma criteriilor și etaloanelor de măsură a schimbării și reformei politice.

8. Penalități similare vor fi aplicate și împotriva oamenilor sirieni de afaceri implicați financiar sau economic în programul de reconstrucție.

9. Menținerea caracterului ilegal al regimului sirian actual în cadrul organizațiilor și agențiilor internaționale și abținerea acestora de la a derula acțiuni în cooperare cu guvernul de la Damasc.

10. Recursul la lovituri aeriene sau de altă natură împotriva unor instituții statale siriene și a prezenței iraniene.

Se poate aprecia că, pentru Statele Unite, chestiunea siriană nu mai constituie o prioritate, decât poate în măsura în care aceasta va servi la strategia Washingtonului și a Israelului de diminuare și eliminare a „amenințării iraniene”. Ceea ce va însemna că Vladimir Putin se singularizează ca decident principal al viitorului Siriei și al tendințelor geopolitice din regiunea Orientului Mijlociu.

„DE LA PACE LA PROSPERITATE”, VIA BAHRAIN

Ambasador prof. Dumitru CHICAN

La 20 mai, în capitala regatului Bahrain, Manama, era anunțată organizarea, prin cooperare bilaterală cu SUA și la inițiativa Administrației de la Washington, a unui „atelier de lucru”. Lucrările acestuia, puse sub deviza „De la pace la prosperitate”, s-au desfășurat în Bahrain, în zilele de 25-26 iunie. La acțiune au participat oficiali guvernamentali, reprezentanți ai mediilor financiare și de afaceri, ai societății civile din lumea arabă și din afara acesteia, precum și directorul general al Fondului Monetar Internațional, doamna Christine Lagarde. Forumul a avut o tematică exclusiv economică, orientată pe ideea asigurării păcii între palestinieni și israelieni, prin intermediul progresului economic.

Ceea ce a reținut atenția – în ceea ce privește șansele de realizare a obiectivelor economice avute în vedere – a fost faptul că, de la lucrările „atelierului” au lipsit tocmai reprezentanții părților nemijlocit implicate în procesul de pace, respectiv Israelul și Autoritatea Națională Palestiniană.

Un asemenea forum, departe de a fi un element de noutate în demersurile consacrate eforturilor de soluționare a contenciosului palestiniano-israelian, se înscrie, dimpotrivă, într-o mai lungă serie de acțiuni similare, organizate în ultimii ani și care au avut în comun focalizarea interesului asupra complexului și vechiului dosar palestinian.

În luna februarie anul trecut, în capitala poloneză Varșovia, a avut loc conferința, inițiată tot de Administrația americană, sub deviza „Pace și Securitate în Regiunea Orientului Mijlociu”. O premieră, s-ar putea spune, cel puțin în măsura în care, alături de lideri veniți din lumea arabă a Orientului Mijlociu, era prezent și premierul israelian Benjamin Netanyahu. Cum era și firesc, s-a vorbit și despre problema palestiniană. S-a vorbit și atât. La numai o lună, un alt „atelier” s-a desfășurat la Casa Albă, sub deviza „Criza umanitară din Gaza”. Un an a trecut și nimeni nu mai vorbește nici de forum și nici de criza umanitară. După cum și după consumarea evenimentului de la Manama, și acesta a intrat într-un con de umbră.

De data aceasta, anunțul privitor la susmenționata reuniune de la Manama a stârnit vii reacții de protest la nivelul conducerii palestinienilor de la Ramallah, dar, în același timp, perspectiva reuniunii din Bahrein a atras interesul analiștilor și observatorilor, cel puțin din două motive. Și este vorba, în primul rând, de faptul că tematica economică și financiară a reuniunii este percepută drept o componentă fundamentală a faimoasei „Afaceri a secolului” anunțată de Administrația Trump și ai cărei artizani și redactori principali sunt Jared Kushner, consilier și ginere al președintelui Donald Trump, Jason Greenblatt, din echipa imediată a președintelui și David Friedman, ambasadorul Statelor Unite în Israel. Este vorba, în al doilea rând, de așteptarea, evocată

dar nerealizată, ca în contextul „atelierului” organizat la Manama, partea americană să dezvăluie, *in integrum*, conținutul mult așteptatei „Afaceri a secolului”. Ideea în jurul căreia s-a cristalizat „inițiativa americană” a fost aceea a mobilizării lumii arabe și a unor state occidentale doritoare, pentru crearea unei asistențe financiare de 50 miliarde dolari, care să fie distribuiți, într-un interval de 10 ani, Autorității Palestiniene, Iordaniei și Egiptului. O idee care nu a întrunit sufragiile necesare pentru a fi adoptată.

Dincolo de reacțiile stârnite, inițiativa bilaterală SUA-Bahrain a declanșat ample și aprinse dezbateri pe marginea relației dintre componenta politică și cea economică pe care trebuie să le includă orice inițiativă vizând soluționarea sustenabilă și durabilă a conflictului dintre palestinieni și israelieni. De altfel, nici marea „afacere” avută în vedere de partea americană și nici forumurile care au avut loc în ultimele două decenii nu dețin întâietate, cât privește evocarea necesității de abordare globală - politică și economico-socială a dosarului palestinian. Această conexiune este stipulată în mod expres în Declarația de Principii semnată în septembrie 1993 și cunoscută, în discursul comun, drept „Acordurile de la Oslo”. Atunci, asistența financiară externă acordată părții palestinienilor, în principal de Uniunea Europeană și Statele Unite, s-a aflat într-o conexiune explicită și simultană cu derularea procesului de negocieri politice. Acesta a fost elemen-

tul fundamental care a determinat Autoritatea Națională Palestiniană să-și mențină adeziunea față de continuarea demersurilor politice, vizând, așa cum chiar documentele de la Oslo prevăd, ajungerea, în final, la crearea unui stat palestinian suveran și independent. În fond, nu trebuie ignorat că miza întregii rezistențe palestinienilor și a tuturor demersurilor politice nu a constituit-o obținerea de „prosperitate” materială, ci factorul „teritoriu” și elementul identității naționale. Se știe că orice „pace economică”, indiferent care ar fi actorii acesteia, își pierde rațiunea de a fi acceptată de un popor care nu dispune, politic, de propriul stat recunoscut și funcțional. De altfel, ideea unei „păci economice”, susținută, de-a lungul anilor, chiar de premierul Benjamin Netanyahu, nu a putut să se materializeze tocmai pentru că din elementele care să facă aplicabil acest concept, a lipsit sau a fost grav deformată tocmai componenta politică a procesului de pace.

Din această perspectivă, ar fi iluzoriu să se creadă că eliminarea politicului din contextul contenciosului palestinian și transformarea elementului financiar - economic în singurul argument în măsură să ducă la o soluție egal acceptabilă ar putea să garanteze realizarea acestei finalități.

Ceea ce a tensionat și mai mult climatul creat de reuniunea din Bahrain, a fost declarația de presă făcută de Jared Kushner la începutul lunii iulie prin care, referindu-se la segmentul politic al păcii palestiniano-israeliene, acesta a evocat, chiar și numai aluziv, posibilitatea ca o soluționare a dosarului palestinian să fie realizată prin naturalizarea refugiaților palestinieni în statele regionale în care sunt stabiliți. O declarație pe care chiar presa de peste Ocean a considerat-o a fi insuficient de matură. Întrebarea simplă pe care mijloacele mediatice au pus-o a fost următoarea: dacă problema Ierusalimului a fost „rezolvată” așa cum se știe, dacă alte probleme fundamentale specificate în Declarațiile de la Oslo au fost eliminate - respectiv cea a refugiaților pe care „afacerea secolului” îi dorește a fi cetățeni definitivi ai actualelor state primitoare -, dacă problema statului palestinian - în formula celor două state, sau în cea confederativă - a fost

dată uitării, care este partea politică a inițiativei lui Donald Trump și cui vor fi dăruite cele 50 de miliarde dolari evocați la forumul de la Manama?

Anunțând că guvernul palestinian și Autoritatea Națională Palestiniană nu au fost informate sau consultate în legătură cu inițiativa de la Manama, secretarul general al Comitetului Executiv al Organizației de Eliberare a Palestinei, Saeb Erekat, declara că partea palestiniană nu agreează această inițiativă unilaterală și că „orice tentativă de normalizare economică în condiții de ocupație va fi respinsă. (...) Condițiile pentru implementarea păcii sunt bine cunoscute și ele trebuie să se bazeze pe principiile de drept internațional și pe rezoluțiile pertinente ale Organizației Națiunilor Unite. O asemenea pace trebuie să pornească de la încheierea regimului de ocupație și să ducă la crearea unui stat palestinian independent, în frontierele existente în 1967, având capitala în Ierusalimul de Est”, a mai spus demnitarul palestinian.

În condițiile în care președintele palestinian Mahmoud Abbas și conducerea palestiniană au declarat că nu mai recunosc calitatea Statelor Unite de mediator și negociator al unei soluții a conflictului, ca urmare a deciziei SUA referitoare la statutul Ierusalimului, o asemenea poziție era de așteptat, mai ales, în condițiile în care, Washingtonul nu a făcut, încă, public conținutul inițiativei de pace” descrisă drept „Afacerea secolului”.

Dar la baza evaluărilor făcute la nivelul conducerii palestinienilor de la Ramallah se află și un alt motiv legat de suspiciune și neîncredere. În abordarea palestiniană, subdezvoltarea și criza social-economică cu care se confruntă teritoriile autonome este datorată, fundamental, menținerii ocupației și embargoului la care sunt supuse Cisiordania și Gaza și politiciii de colonizare în teritoriile autonome. Ori, atâta vreme cât cauzele principale ale subdezvoltării nu vor fi fost eliminate prin acțiunea factorului politic, nu există nici o garanție că asistența economică va aduce reale beneficii de dezvoltare, iar pacea economică însăși ar putea să fie privită, mai degrabă, fie ca o „mită” dată în schimbul acceptării planului american, fie ca un mijloc de presiune asupra părții palestinienilor (cf. Nabil Amro, în cotidianul

Al-Sharq Al-Awsat, nr. 14.786, 23.05.2019).

Reuniunea de la Manama a fost, în definitiv, un forum de discuții în care importanță nu este prezența sau absența unor participanți, după cum nu este vorba de un congres cu puteri decizionale. Iar fără o cunoaștere integrală a inițiativei americane, analizele nu schimbă în vreun fel sau altul perspectiva evoluțiilor. Este posibil ca, oficializarea publică a „Afacerii secolului” să aibă loc la sfârșitul acestei veri, dar nu mai înainte de alegerile israeliene programate pentru luna septembrie. Abia după acest moment se va putea discuta cu mai multă certitudine despre câtă pace și câtă prosperitate va aduce această „afacere importantă” a secolului.

VARA ECONOMICĂ: LUMEA, DE LA UN „G” LA ALTUL

Dinu COSTESCU

Între 28-30 iunie, la Osaka, s-au desfășurat lucrările reuniunii anuale la vârf a G20, acronim care se referă, în formă comprimată, la grupul celor 20 de state clasificate a fi cele mai dezvoltate din punct de vedere al indicatorilor economici și al nivelului de trai, fiind, în același timp, spații ale celor mai solide și funcționale democrații ale lumii.

S-au discutat multe și (mai puțin variate) probleme, preocuparea prioritară pentru puternicii lumii fiind aceea de a ocoli crizele și disensiunile existente și de a evita apariția altor motive și elemente de criză care ar fi putut să umbrească fotografia de familie de la sfârșitul lucrărilor. Astfel, toată lumea a fost mulțumită și fiecare lider s-a întors la preocupările sale și la nevrozele pe care acestea le provoacă, în continuare, printr-o tradiție devenită aproape cod de conduită cotidiană.

Discuțiile în ton contradictoriu nu au lipsit, fie că a fost vorba de consistentul pachet al temelor referitoare la inechități economice și comerciale, la veșnica problemă a amenințărilor climaterice sau la mulțimea de „linii roșii” care marchează tot atâtea frontiere care separă interesele fiecăruia și în legătură cu care nimeni nu pare dispus să accepte soluția compromisului. Nota generală

a Comunicatului final al summitului a fost pusă sub semnul lui „vom...”, fără a se da un răspuns ferm și la întrebări precum „cine și cum”.

Probabil că, pentru problemele nesoluționate sau nediscutate, liderii lumii s-au gândit, după toate aparențele, că dialogul poate continua, cu speranțe mai mari și mai optimiste, la celălalt summit „G”, în structura „G7”, de data aceasta, care, în regia lui Emmanuel Macron și pe pământ francez, va avea loc, între 24 și 26 august, în cosmopolita stațiune Biarritz, din Golful Biscaya.

Nu este lipsită de însemnătate menționarea amănuntului că, atât G20 cât și G7 s-au născut în urma și sub impactul unor puseuri de criză pe care lumea le-a cunoscut în ultimii aproape 50 de ani. Astfel, Grupul celor șapte a apărut în 1975, în urma marelui șoc petrolier provocat în contextul războiului arabo-israelian din octombrie 1973 („războiul din Ramadan”, sau „războiul de Yom Kippur”), în vreme ce apariția Grupului 20 s-a petrecut la sfârșitul secolului și mileniului trecut, în 1999, în ideea de a contracara amenințatoarea criză financiar-bancară a vremii, căpătând forma și structura actuală în 2009, tot ca urmare a unei crize globale financiare, dar venită, de data aceasta, de pe pământul Americii.

De-a lungul timpului și până în zilele noastre, cele două comunități marcate cu simbolul „G” și-au creat notorietatea de a fi cele două mari forumuri cu vocație globală, două instituții colective în care, periodic, să se discute marile probleme ale lumii contemporane, în ideea, altfel cât se poate de nobilă, de a identifica, de a conveni și de a contribui prin efort colectiv, la prevenirea crizelor și la soluționarea celor deja produse.

Biarritz, G7: așteptări și elemente de noutate

Așa cum spuneam, summit-ul din acest an al Grupului celor șapte se va desfășura la Biarritz, Franța, între 24 și 26 august. Potrivit comentariilor și informațiilor preliminare, reuniunea va fi și una a abordării frontale și de profunzime a tensiunilor cu care membrii grupului se confruntă, atât în relațiile din interiorul grupului, cât și în raporturile, individuale sau colective, cu realitatea exterioară. Un element de noutate îl constituie, în același timp, și structura lărgită a partici-

pării. Astfel, la Biarritz vor fi reprezentate nu mai puțin de 17 țări. Primul grup va fi deja consacratul 7+1: Franța (ca țară gazdă și deținătoare a președinției reuniunii), Germania, Italia, Marea Britanie, Statele Unite, Japonia, Canada și Uniunea Europeană (prin liderii săi de la Bruxelles). Grupul al doilea include patru parteneri statali importanți – Africa de Sud, Australia, Chile și India, aspiranți la recunoașterea globală ca state cu sisteme democratice consolidate și care se integrează unor coordonate fundamentale precum protecția drepturilor omului, încurajarea preocupărilor legate de dezvoltarea digitală, inteligența artificială și protejarea mediului și a biodiversității. Din inițiativa Franței, o atenție sporită este acordată continentului african, care, pe lângă Africa de Sud, este reprezentat la summit-ul de la Biarritz de alte patru țări. Acestea sunt invitate în semn de încurajare și apreciere ca actori multilaterali, atașați unor obiective cu vocație globală, precum cele stipulate în Acordul de la Paris privitor la protecția climaterică. Grupul include Egipt, Burkina Faso, Senegal și Rwanda. La argumentele invocate de Franța pentru invitarea acestor state se regăsește și statutul pe care acestea îl dețin în contextul demersului multistatal organizatoric. Astfel, Egipt deține președinția rotativă a Uniunii Africane, fosta Organizație a Unității Africane, în vreme ce Burkina Faso prezidează Grupul celor cinci state africane din regiunea Sahelului sub saharian, angajate, cu susținere franceză și internațională, în lupta împotriva terorismului islamist jihadist din această regiune. Senegalul este liderul în funcțiune al agenției intitulată „Agenția pentru Dezvoltare a Uniunii Africane” cunoscută anterior sub denumirea de „Noul Parteneriat pentru Dezvoltare în Africa” (NEPAD), iar Rwanda a deținut, în

2018, președinția Uniunii Africane, transmisă, în momentul de față, Egiptului. În sinteză, se poate spune că, summitul din august al Grupului celor șapte este consacrat unei triplete tematice elaborată de Franța și constituită din combaterea inechităților economico-sociale, protejarea climatului și diseminarea și consolidarea democrației și a valorilor sale definitorii.

Summit-ul de la Osaka a pus în evidență constatarea că lumea contemporană se află mai puțin în fața unor sfidări și provocări tradiționale și cu înaltă reziliență și mai mult în fața unor noi tensiuni și paradigme rezultate din evoluțiile globale ale acestui început de secol. Armonizarea ritmurilor de creștere și dezvoltare, o nouă definire și receptare a conceptului de liberalism, dezvoltare și cooperare, înțelegerea imperativului de renunțare la tabuurile clasice care fragmentează lumea contemporană în insule înconjurate de zidurile protecționismului și individualismului, circulația informației sunt doar câteva dintre acestea. Rămâne de văzut dacă la Biarritz, participanții la summitul G7 vor fi suficient de coerenți și solidari pentru a propune cel puțin schițe de răspunsuri pozitive la provocările viitorului.

Malaysia – o nouă criză la orizont?

Murray HUNTER¹

Iubit sau disprețuit, Mahathir Mohamed a reușit, în timpul primului mandat ca premier, să inoculeze un sentiment puternic de mândrie și unitate națională.

Mahathir a făcut schimbări importante în infrastructură. Majoritatea malaysienilor sunt foarte mândri de podul Penang, care leagă insula Penang de continent. Proiectul Magistralei Nord-Sud a redefinit conceptul de navetă în interiorul peninsulei malaysiene. Au fost construite Aeroportul Internațional din Kuala Lumpur și orașul Putrajaya, care a devenit centrul administrativ al Malaysiei.

Cea mai mare realizare a lui Mahathir a fost construcția turnurilor gemene Petronas în Kuala Lumpur care, la momentul finalizării, au fost considerate cele mai înalte din lume. Aceste clădiri sunt acum simbolul Malaysiei. Arhipelagul Langkawi a devenit locul preferat de vacanță al malaysienilor. Mahathir a adus Formula 1 în Malaysia, construind un circuit special destinat exclusiv acestui eveniment. A creat și promovat Turul Langkawi (Le Tour de Langkawi), versiunea malaysiană a Turului Franței. A angajat eforturi financiare considerabile, pentru construirea complexurilor sportive uriașe din suburbia Bukit Jalil destinate găzduirii Jocurilor Commonwealth-ului în 1998.

Când statele membre ale ASEAN au abandonat proiectul unui automobil regional, Mahathir a pornit pe cont propriu achiziționând tehnologie veche de la Mitsubishi și punând bazele „Proton Saga” – „la bine și la rău”. Proiectul național pentru automobile a fost aspru criticat pentru că a înregistrat pierderi de sute de milioane de dolari, costuri ridicate și nu a pătruns pe piață.

Cu toate acestea, Malaysia a devenit un

„tigrul asiatic” iar Mahathir un adevărat lider de nivel internațional. Statul era mândru de ceea ce realizase. Cunoștea valoarea adevărată a simbolurilor naționale. Sloganul *Malaysia Boleh* (Malaysia poate) a fost auzit adesea cu ocazia manifestărilor publice naționale care sărbătoreau mândria și unitatea, fiind însoțit și de steagul Malaysian – Jalur Gemilang (liniile gloriei).

Barisan Nasional era o coaliție de guvernare funcțională, care simboliza unitatea națională prin diversitatea membrilor cabinetului și etniile acestora. Miniștri precum Samy Vellu, afiliat partidului Congresul Indian din Malaysia și Ling Liong Sik, afiliat partidului Asociația Chineză din Malaysia erau personalități proeminente.

Chiar dacă a fost categorisit ca fiind un etnic malaysian ultra conservator, Mahathir a colaborat cu oricine a fost capabil să-l ajute să-și ducă viziunea la bun sfârșit. Oameni de afaceri precum Vincent Tan, Robert Kouok, Ananda Krishnan și Tony Fernandez au avut o relație foarte apropiată cu Mahathir. Malaysia Inc. a fost mai importantă decât supremația etnică.

Acestea s-au petrecut, însă, în urmă cu 30 de ani. Primele victime au fost mândria și unitatea națională. Percepția pozitivă asupra epocii

Mahathir Mohamed - Prim-ministru al Malaeziei

1. Prof. Murray Hunter este un scriitor și erudit australian, expert pe problematica Orientului îndepărtat. Cărțile sale sunt publicate în SUA.

Mahathir a luat sfârșit odată cu demiterea bruscă, în 1998, a vice-premierului Anwar Ibrahim. Acuzațiile și condamnarea lui Anwar pentru sodomie au mobilizat populația. Bunăvoința de care dăduse dovadă Mahathir în ultimii 25 de ani în viața publică era pusă sub semnul întrebării.

Chiar dacă intenția sa a fost de a-și elimina pe adversarul Anwar din viața politică, Mahathir a mediatizat conceptul de sodomie într-o societate conservatoare, aducând un prejudiciu renumelui moștenirii sale. Propaganda condusă de Anwar și mass-media alternativă l-a caracterizat pe Mahathir drept un tiran cu o avere de milioane de dolari ascunsă în bănci străine. În plus, doi ani de capete de afiș și informații constante legate de evoluția procesului lui Anwar au șters orice urmă de „inocență” a societății, scoțând la iveală „fața întunecată” a malaysienilor – au apărut inclusiv imagini cu salteaua pătată de actele de sodomie comise de Anwar, saltea care a fost adusă în curtea de judecată în fiecare zi, pe toată durata procesului.

În mandatele unor succesori slabi, încrederea în guvern a scăzut din ce în ce mai mult. Respectul față de liderii națiunii a suferit o nouă lovitură când succesorul lui Mahathir, Ahmad Badawi, era înfățișat drept o persoană care dormea în timpul serviciului și ducea o viață luxoasă, în timp ce populația și economia aveau de suferit. Propaganda împotriva lui Badawi îl portretiza pe acesta drept o persoană coruptă. Afacerile ginerelui și consilierului său politic, Khairy Jamaluddin, erau considerate nepotism corupt.

În 2009, Mahathir a orchestrat o înlocuire a lui Badawi cu Najib Razak. Însă mandatul de premier a lui Najib a fost influențat încă de la început de zvonuri legate de crimă și corupție. Soția lui Najib, Rosmah, a devenit obiect de batjocură, ceea ce a cauzat ca respectul populației față de guvern să se situeze la cel mai scăzut nivel de până atunci.

Cu toate acestea, corupția politicianilor nu a fost singurul factor care a dus la dispariția respectului populației față de instituțiile aflate la guvernare. Poporul – *rakyat* – a fost întotdeauna dispus să creadă în regalitate. Chiar dacă au existat povești referitoare la fărâdelegile membrilor familiei regale, nu s-a pus niciodată problema

abolirii monarhiei. De fiecare dată când un membru al unei familii regale acționează în interesul poporului, sunt exprimate laude și sprijinit. Pe de altă parte, atunci când unii membri ai familiilor regale acționează împotriva intereselor populare rețelele de socializare reacționează în consecință.

De ani de zile circulă povești diverse cu privire la comportamentul inadecvat al familiei regale Johor. Conflictul actual dintre Tunku Ismail, Prințul moștenitor al Familiei Regale Johor, cunoscut ca TMJ și Mahathir, afectează simțitor instituția regalității. Doar legea privind sedițiunea, o lege de facto referitoare la crima de lezmajestate, protejează instituția regalității de critici și mai aspre.

Decorații și titluri nobiliare, servicii VVIP în guvern și tratamente preferențiale în favoarea unor cetățeni și în detrimentul altora demonstrează că Malaysia se mai agață încă de rămășițele feudalismului. Aceste artefacte nu contribuie cu nimic la unificarea Malaysiei, ci reprezintă doar relicve ale colonialismului.

Totuși, cel mai semnificativ factor al eradicării mândriei și unității naționale este moștenirea politică *Ketuanan Melayu* (superioritatea etnicilor Malaysieni), care a atins valori extreme. Una din ipotezele de bază ale *bumiputeras* – populațiile indigene – este că ei sunt moștenitorii de drept ai pământului malaysian. Din punctul de vedere al susținătorilor *ketuanan*, pământul nu reprezintă un simbol național și celelalte etnii malaysiene sunt lipsite de importanță. Acesta este un obstacol în calea manifestării sentimentelor de mândrie și unitate națională.

De două generații, prăpastia dintre etnicii malaysieni și celelalte etnii s-a adâncit considerabil din cauza islamului, care a devenit parte integrantă a identității etnicilor malaysieni. Cetățenii sărbătoreau odinioară diversitatea etnică în pace. Decrete emise în numele islamului zădărnicesc, însă, aceste acțiuni. Hari Raya ('Id Al-Fitr/Sărbătoarea ruperii postului după luna Ramadan), Anul Nou Chinezesc, Deepavali (Festivalul luminilor) și Crăciunul nu mai sunt experiențe trăite împreună de malaysieni.

Stilul de viață a fost islamizat până la punctul în care nu mai este loc pentru alte religii și tradiții.

Alimentele, codul vestimentar, divertismentul, educația, serviciul public, guvernul, poliția și armata sunt toate islamizate.

Temeri comune referitoare la Malaysia i-au determinat pe chinezi să strângă rândurile. Influența moștenirii politice a etnicilor malaysieni – Ketuanan Melayu – asupra politicilor guvernului exclude implicarea celorlalte etnii în domenii precum educație, serviciul public, armată etc. Generația tânără de etnici chinezi tinde să se considere ca fiind în primul rând chineză și în al doilea rând malaysiană. Școlile chineze promovează limba și cultura chineză în detrimentul identității malaysiene, fiind un mecanism de apărare în masă.

Noua Politică Economică, intrată în vigoare în 1969 ca plan de acțiune pentru etnicii majoritari malaysieni în urma unor demonstrații rasiale, a făcut mai mult rău decât bine celor cărora le era destinată. Subiectul principal al cărții lui Mahathir – *Dilema etnicilor malaysieni* – care se axează pe faptul că etnicii malaysieni sunt indolenți și au nevoie de sprijin din partea guvernului este o ipoteză greșită. Noua Politică Economică este de fapt o ofensă adusă încrederii în sine a etnicilor malaysieni.

În loc să fie un ghid spiritual, islamul a devenit o doctrină a conformismului la ale cărei drepturi și ritualuri musulmanul trebuie să adere de drept. Încălcarea acestora, cum ar fi nerespectarea postului în timpul lunii Ramadan, poate duce la acțiuni în justiție. Recent, autoritățile islamice (JAKIM) din Selangor au demarat investigarea unui forum pe tema dreptului la opțiune al femeilor privind portul hijab-ului. Libertatea de exprimare nu este singurul drept suprimat, ci și dreptul la creativitate.

Islamul a cauzat dispariția *Rukun Negara* (principiilor naționale), filozofia de bază a națiunii. *Rukun Negara* au fost odinioară simbolul unității și mândriei naționale, însă au fost înlocuite aproape în totalitate de *Doa* (rugăciune) la începutul unui eveniment public. Sentimentul de națiune a fost sacrificat, pentru a fi înlocuit de islamizarea adunărilor publice. După cum expli-

ca prof. Dr. Djawed Sangdel în teoria celor 5 E, a dezvoltării generale în secolul XXI, „consensul social fie pune bazele unei națiuni, fie o distruge”.

Astăzi steagurile flutură mai puțin când malaysienii sărbătoresc Merdeka (Ziua Independenței). Etniile Malaysiei sunt din ce în ce mai divizate. Sunt dezamăgite de clasa politică. Islamul este văzut de mulți drept o forță acaparatoare, nu modernistă. Populația simte nevoia să se conformeze ca să poată fi acceptată de societate.

Sentimentul de mândrie și unitate națională se situează la cel mai scăzut nivel de la obținerea independenței. După 30 de ani de educație, generațiile tinere de etnici malaysieni consideră că islamul este mai important decât naționalismul. Chinezii și indienii sunt prudenți în ceea ce privește evoluția Malaysiei. Chiar și populațiile indigene Orang Asli – locuitorii peninsulei înaintea emigrării etnicilor malaysieni din Indonezia – și cele indigene non-musulmane din Sabah și Sarawak sunt considerate de nivel inferior.

Malaysia s-a îndepărtat de aspirațiile lui Tunku Abdul Rahman atunci când stindardul Jalur Gemilang a fluturat pentru prima dată în 1957, sărbătorind independența. Prosperitatea economică a Malaysiei în regiune se află în declin, iar națiunea se chinuie să se adapteze. Malaysia pare a fi o navă fără cârmă cu un plan de reformă mascat de Legea Secretului de Stat.

Eventualitatea re-izbucnirii unor violențe rasiale nu poate fi trecută cu vederea. Sunt promovate scenarii separatiste care pot atinge, într-o bună zi, un punct culminant. Conformismul social exagerat, eliminarea sentimentului național de drept la proprietate al tuturor, actualul totalitarism al autorităților și moștenirea politică a etnicilor malaysieni sunt o combinație foarte periculoasă.

2. Profesor universitar în cadrul Universității UMEF cu sediul la Geneva, Elveția. Este autorul teoriei celor 5 E: „esteem” (respect), „education” (educație), „energy” (resurse energetice), „entrepreneurs” (antreprenori) și „economy” (economie). Conform prof. Djawed Sangdel, acestea reprezintă etapele pe care un stat trebuie să le parcurgă pentru soluționarea problemei dezvoltării.

„PULSUL GEOSTRATEGIC” - fondat în anul 2007
Buletin lunar bilingv, editat de
INGEPO Consulting - București
www.ingepo.ro; Tel: +4-031 1011934
J40/4984/2019, CUI RO19298677

Director și Editor Coordonator:
Constantin IACOBÎȚĂ

Editor Adjunct: Pompilia VLĂDESCU
Tehnoredactare: Ionuș PARASCHIV

ISSN: 1843-701X

Coperta: producție proprie

ABONAMENTE (un an - 12 numere)

Versiunea printată =

Versiunea PDF prin e-mail =

**În prețul abonamentului beneficiați gratuit de toate materialele suplimentare editate.
Prețurile includ TVA.**

Abonamentele includ accesul la site-ul www.ingepo.ro

Anunțuri - Publicitate

**Anunțuri și publicitate în cadrul buletinului pot fi inserate în spațiul disponibil sau pe pagină/
pagini separate.**

**Pentru detalii și eventuale alte condiții rugăm contactați Departamentul marketing,
la tel. 0311011934 sau e-mail: office@ingepo.ro.**

**Ne rezervăm dreptul de a nu da curs unor solicitări care credem că nu corespund profilului acestui
buletin.**

**Acest buletin nu poate fi multiplicat și reprodus fără acordul scris al INGEPO Consulting. Este
permisă folosirea unor materiale sau citate cu păstrarea exactității și titlului original, precum și cu
menționarea expresă a sursei.**

**Opiniile exprimate în articole prezintă punctul de vedere al autorilor, care își asumă deplina răs-
pundere asupra conținutului, și nu reflectă în mod obligatoriu pe acelea ale INGEPO Consulting.**

Parteneri:

STOCKHOLM INTERNATIONAL PEACE RESEARCH INSTITUTE
The independent resource on global security

Stockholm
Beijing
Washington

Academia Română

Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale (ISPRI)

World Security Network

NETWORKING A SAFER WORLD

MEDNARODNI INŠTITUT ZA BLIŽNJEVZHODNE IN BALKANSKE ŠTUDIJE
INTERNATIONAL INSTITUTE FOR MIDDLE-EAST AND BALKAN STUDIES

RIEAS Research Institute for
European and American Studies

DIPLOMAT

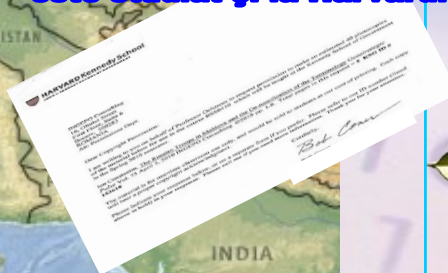
MAGAZINE

By / For Diplomats
www.diplomatmagazine.nl

Russian International
Affairs Council

**Pulsul Geostrategic
este studiat și la Harvard!**

Borysten Intel

Pulsul Geostrategic a fost accesat, în ultima perioadă, în aproape 100 de țări (în ordinea numărului de accesări): România, SUA, China, Australia, India, Turcia, Spania, Iran, Siria, Israel, Rusia, Bangladesh, Germania, Moldova, Chile, Austria, Franța, Marea Britanie, Georgia, Azerbaidjan, Camerun, Venezuela, Argentina, Ucraina, Ungaria, Irlanda, Serbia, Armenia, Italia, Grecia, Liban, Qatar, Polonia, Filipine, Indonezia și altele.

Începând cu Decembrie 2010 **PULSUL GEOSTRATEGIC**
este înregistrat în catalogul internațional
INDEX COPERNICUS JOURNAL MASTERS LIST